

SAMEN VOORBIJ TRAUMA

Van preventie tot herstel

Inspiratienota juni 2023

HOUD IN

-
- 01** Project OverHoop
  - 02** Wat verstaan we onder ingrijpende gebeurtenissen en ontwikkelingstrauma?
  - 03** Samen voorbij trauma
  - 04** Acht bouwstenen voor een versterkte aanpak van ontwikkelingstrauma
  - 05** Tot slot ...
  - 06** Meer lezen?
  - 07** Inspirerende praktijken

01 Project OverHoop

Deze nota is bedoeld om iedereen te inspireren die wil meebouwen aan een samenleving waarin we ons bewust zijn van de mogelijke impact van negatieve ervaringen op jonge kinderen en waarin we weten hoe te reageren. Een samenleving waarin elk kind veilig en in verbinding met zijn of haar omgeving kan opgroeien.

De nota kwam tot stand na talrijke gesprekken met experts en actoren uit diverse sectoren die betrokken zijn bij kinderen en jongeren, en na het doornemen van een selectie aan relevante literatuur. Het is een werk in volle ontwikkeling dat gedurende het project nog zal evolueren en alleen maar waardevoller zal worden.

In de tekst worden de doelstellingen en het begrippenkader van OverHoop verduidelijkt. We hebben gebruikgemaakt van bestaande inzichten uit praktijk, theorie en ervaring om enkele bouwstenen aan te reiken die iedereen kunnen inspireren om deel te nemen aan dit project.

We willen maximaal uitgaan van wat al bestaat. Door praktijken en samenwerkingsmodellen die vandaag al goed werken verder te verfijnen, te verbeteren of aan te passen, kunnen we de preventie en aanpak binnen de nulde en eerste lijn versterken.

De tekst is doorspekt met praktijkvoorbeelden. Sommige bouwstenen bevatten meer praktijken dan andere, en sommige praktijken sluiten aan bij meerdere bouwstenen. Het is de bedoeling dat deze lijst tijdens het project nog verder aangevuld en verrijkt wordt.

We hopen dat deze nota inspiratie biedt en mee richting geeft aan de visie, ambitie en keuzes van organisaties die overwegen een kandidaatsdossier in te dienen. Op deze manier kunnen ze bijdragen aan praktijkmodellen die de eerste lijn ondersteunen in de preventie en aanpak van negatieve ervaringen en ontwikkelingstrauma.

Doelstellingen

De afgelopen jaren is er steeds meer aandacht voor mentaal welzijn in onze samenleving. We zijn ons ook meer bewust van de impact van negatieve ervaringen tijdens de kindertijd. In dat kader heeft Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Crevits de Koning Boudewijnstichting de opdracht gegeven om een project uit te werken dat zich richt op sensibilisering, preventie en aanpak van negatieve ervaringen in de kindertijd en het mogelijke ontwikkelingstrauma dat daaruit voort kan komen.

Het project kreeg de passende naam 'OverHoop'. Kinderen en jongeren die te maken krijgen met ingrijpende gebeurtenissen liggen vaak overhoop met zichzelf en de wereld. Niet elke negatieve gebeurtenis leidt automatisch tot trauma, maar als negatieve ervaringen zich opstapelen en een kind zich niet gehoord of gesteund voelt, bestaat het risico op ontwikkelingstrauma. Tegelijkertijd is dit ook een verhaal 'over hoop' en over veerkracht, omdat er in de aanpak van trauma ook kansen liggen.

Het project heeft drie hoofddoelen:

- Meer bewustzijn creëren in de brede samenleving over de impact van negatieve ervaringen in de kindertijd en het verband met het mogelijk ontstaan van ontwikkelingstrauma, en over de kracht van warme en veilige relaties en omgevingen.
- Nulde- en eerstelijnsactoren versterken in de signalisatie en detectie, preventie, en aanpak van ontwikkelingstrauma. Denk hierbij onder meer aan scholen, CLB's, kinderopvang, Kind en Gezin, jeugdwerk, buurtwerk, sport- en cultuurverenigingen, Huizen van het Kind, OverKop-huizen, maar ook aan vroedvrouwen, huisartsen, psychologen, apothekers, enzovoort. Deze actoren staan dicht bij kinderen en gezinnen en bevinden zich dus bij uitstek in een positie waarin ze een verschil kunnen maken.
- Samenwerking tussen verschillende actoren van de nulde, eerste en tweede lijn bevorderen. Hoewel er vandaag al heel wat gebeurt, is er nog ruimte voor het maken van betere afspraken tussen al deze actoren. OverHoop heeft als doel om de versnipperde inzichten en kennis systematisch te verbinden, te versterken en in te zetten, van preventie tot herstel.

OverHoop wil, met andere woorden, een blijvende impact creëren, zodat de hele samenleving oog heeft voor het welzijn en welbevinden van kinderen en gezinnen.

“Ik ben hoopvol. Zelfs de kleine Anna van toen wordt hier vrolijk van: laten we alle kennis samenleggen, daar kunnen we iets mee. Mijn boodschap is: keep it simple.”

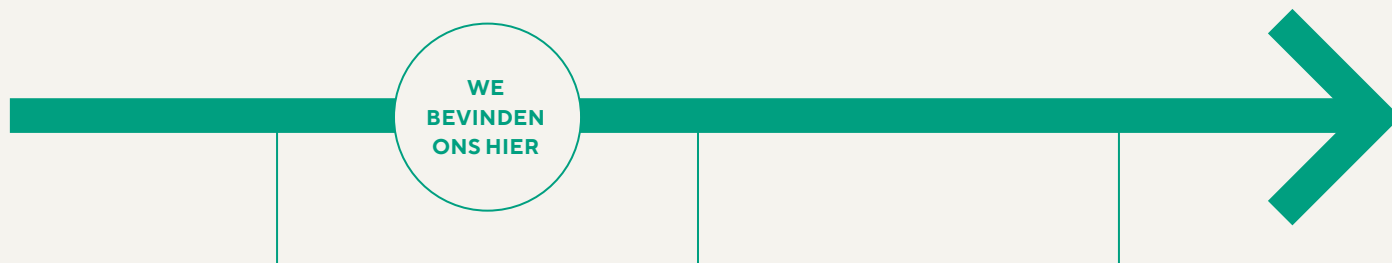
– Anna Defossez, coördinator *Echo-Lotgenotenwerking*

Aanpak

Het project is opgebouwd uit drie fasen:

1. Voorbereiding

December 2022
→ september 2023

In deze eerste fase hebben we de bestaande expertise, wetenschappelijke inzichten en goede praktijken in kaart gebracht. Dat gebeurde aan de hand van literatuuronderzoek en tientallen gesprekken met relevante actoren. Het materiaal dat tijdens deze terreinverkenning werd verzameld, is daarna grondig doorgesproken met het divers samengestelde consortium dat het project adviseert. Deze inspiratienota vormt daar de neerslag van.

2. Pilotprojecten

November 2023
→ december 2024

Eind 2023 zullen er tien pilotprojecten geselecteerd worden in Vlaanderen en Brussel. Deze projecten zullen specifieke onderdelen uitwerken van breed inzetbare instrumenten, zoals vorming, training, methodieken of samenwerkingsmodellen. Het doel is om nulde- en eerstelijnsactoren te ondersteunen op het vlak van preventie of herstel bij ingrijpende negatieve gebeurtenissen en ontwikkelingstrauma.

3. Brede implementatie

Januari 2025

Begin 2025 zullen de ontwikkelde instrumenten breed worden uitgerold in Vlaanderen en Brussel. De zorggraden van de 60 eerstelijnszones zullen daarin een centrale rol opnemen, samen met alle relevante sectoren.

De komende jaren zullen vooral worden gebruikt om een breed draagvlak te creëren en de cruciale actoren te versterken, zodat OverHoop ook na 2025 impact kan blijven genereren. Zo bouwen we samen, en stap voor stap, aan een traumasensitieve samenleving die aandacht heeft voor de levenskwaliteit en gezondheid van elk kind en zijn of haar gezin. Daar heeft iedereen in onze samenleving bij te winnen.

02 Wat verstaan we onder ingrijpende gebeurtenissen en ontwikkelingstrauma?

Het onderzoek naar trauma en traumasensitief handelen staat nog in de kinderschoenen en wordt benaderd vanuit verschillende hoeken zoals welzijn, gezondheid, onderwijs, jeugdwerk en justitie. Er bestaat dan ook geen eenduidige definitie. Binnen dit project hanteren we de term 'ontwikkelingstrauma' **wanneer jonge kinderen ingrijpende gebeurtenissen ervaren die hun stresssysteem overstijgen en ontregelen, en wanneer dat gebeurt binnen voor het kind vertrouwensvolle relaties.** Die relaties horen een bron van zorg en veiligheid te zijn, zodat kinderen maximale ontwikkelingskansen krijgen. Maar als er sprake is van ontwikkelingstrauma worden net deze relaties de bron van angst, stress en (lichamelijke en psychische) onveiligheid.

Voorbeelden van dergelijke ingrijpende gebeurtenissen kunnen zijn:

- psychische kwetsbaarheden bij ouders of andere zorgfiguren (bijvoorbeeld middelengebruik, depressie, persoonlijkheidsstoornissen)
- echtscheiding en gezinsbreuk
- emotionele en fysieke verwaarlozing
- fysieke en emotionele geweldpleging op het kind (bijvoorbeeld slaan, verbaal geweld, seksueel misbruik)
- gezinsgeweld waarvan kinderen getuigen zijn
- een ouder in detentie
- overlijden van een ouder
- uithuisplaatsing van het kind

Deze gebeurtenissen kunnen een **langdurige impact** hebben op de ontwikkeling van een kind. Bovendien kunnen meerdere negatieve ervaringen **elkaar versterken**. Als een situatie te lang blijft aanslepen of er herhaaldelijk inadequaat wordt gereageerd op de ontwikkelingsnoden van een kind, bestaat de kans dat het kind trauma ontwikkelt. De precieze impact van ingrijpende gebeurtenissen is moeilijk te voorspellen, omdat dit afhangt van kind-, gezins- en ruimere omgevingsfactoren. Kindfactoren kunnen bijvoorbeeld genetische kwetsbaarheid zijn of de ontwikkelingsfase waarin de gebeurtenis zich voordoet. Gezinsfactoren kunnen te maken hebben met de voorgeschiedenis van de familie op het vlak van rouw, verlies, psychopathologie of trauma. Omgevingsfactoren hebben betrekking op de sociale inbedding en omkadering van het gezin. Ook armoede is een structurele omgevingsfactor die het risico op ingrijpende negatieve gebeurtenissen tijdens de kindertijd vergroot. Toch is het belangrijk om te benadrukken dat trauma niet beperkt is tot zogenaamd 'kwetsbare' gezinnen. **Het kan iedereen overkomen.**

Wat gebeurt er met een kind dat ontwikkelingstrauma doormaakt?

Wanneer ingrijpende negatieve gebeurtenissen tot ontwikkelingstrauma leiden, dan zal het kind manieren zoeken om met die stresserende situatie(s) om te gaan. Het zal terugvallen op sociale, emotionele, neurobiologische, psychologische en gedragsaanpassingen eigen aan de ontwikkeling. Dat kan zich bijvoorbeeld uiten in agressief gedrag, overdreven veel aandacht vragen, volledig in zichzelf keren, enzovoort. **Het kind probeert zich met andere woorden op de best mogelijke manier aan te passen aan de stressvolle omgeving waarin het zich bevindt.** Vaak worden deze reacties echter door de omgeving als ongepast ervaren, waardoor er een mismatch ontstaat tussen het opgroeiende kind en zijn of haar ruimere opvoedingscontext. Op termijn kunnen deze gedragsaanpassingen ook leiden tot ontwikkelingsmoeilijkheden.

Hoe vaak komen negatieve ervaringen tijdens de kindertijd voor?

Volgens internationaal onderzoek wordt de helft van de kinderen en jongeren vóór de leeftijd van 18 jaar blootgesteld aan één of meerdere negatieve ervaringen. Bovendien heeft 12 procent van de kinderen vier of meer negatieve ervaringen meegemaakt.[1,2]

Enkele cijfers:

- Eén op de tien kinderen krijgt te maken met kindermishandeling en/of -verwaarlozing.[3]
- Eén op de drie kinderen heeft ouders met een psychiatrische of verslavingsproblematiek.[4]
- Dertig procent van de ouders met kinderen maakt een echtscheiding of gezinsbreuk door.[5]
- 17.000 kinderen in België hebben ouders die in de gevangenis zitten.[6]

“Een kind dat ontwikkelt, ontwikkelt samen met zijn brein en dat gaat onwaarschijnlijk snel. Om een gezond stresssysteem te ontwikkelen, moet je op een gezonde manier stress tegenkomen en daarmee om kunnen gaan. Als dat stresssysteem heel vaak opnieuw en opnieuw getriggerd wordt zodat het niet tot rust kan komen, dan gaat het zich anders ontwikkelen, en dat heeft een heel grote invloed op ons lichaam.”

— Eva Kestens, *kinderpsychiater*

Waarom moeten we hier meer aandacht aan besteden?

In het kort: omdat voorkomen beter is dan genezen, én onderzoek heeft aangetoond dat een preventieve en herstelgerichte aanpak werkt.

Zoals gezegd kunnen ingrijpende negatieve gebeurtenissen, als ze niet tijdig worden aangepakt, leiden tot ontwikkelingstrauma. Uit onderzoek blijkt dat dit niet alleen gevolgen kan hebben op jonge leeftijd, maar ook tijdens de adolescentie en gedurende de hele volwassenheid, en zelfs voor volgende generaties. Op die manier treft ontwikkelingstrauma dus naast het individu en zijn of haar directe omgeving, ook de ruimere samenleving én ons hele gezondheidssysteem.

Het verband tussen negatieve ervaringen in de kindertijd en latere gezondheids- en welzijnsproblemen werd onder andere helder aangetoond door de Amerikaanse onderzoekers Felitti en Anda (1998). Zij gebruikten de term 'Adverse Childhood Experiences' (ACE) om ingrijpende negatieve ervaringen in de kindertijd te benoemen. Hun belangrijkste bevinding was dat **het niveau van toxische stress in eerdere levensfasen verband hield met gezondheidsuitkomsten en -gedrag op latere leeftijd**. Latere studies hebben dit bevestigd. Een Nederlandse studie toonde aan dat 20 tot 40% van de volwassenen die kampten met middelenmisbruik, op jonge leeftijd 4 of meer ingrijpende negatieve ervaringen had meegemaakt. Ernstige longziekten, waaronder kanker, kwamen 4 keer vaker voor bij deze doelgroep dan bij de gemiddelde bevolking. Voor diabetes

was dat 1,9 keer meer en voor hart- en vaatziekten 2,2 keer meer.^[7] Een ander onderzoek uit het Verenigd Koninkrijk gaf aan dat mensen die in hun kindertijd meer dan 6 negatieve ervaringen hadden meegemaakt, een levensverwachting hadden die tot twintig (!) jaar lager lag.^[8]

Dergelijke studies maken duidelijk hoeveel impact ingrijpende negatieve ervaringen kunnen hebben. Ze bieden ons aanknopingspunten voor een preventieve en herstelgerichte aanpak, zonder met de vinger te wijzen. Ze tonen ook aan dat **gezondheid en welzijn als één geheel moeten worden gezien** en dat de preventie en aanpak van ontwikkelingstrauma pas succesvol kan zijn als deze problematiek vanuit een ondersteunende zorg naar het hele gezin integraal en holistisch wordt benaderd, vanuit zorg, gezondheid, welzijn, onderwijs, jeugdwerk ..., en idealiter zelfs al voor de geboorte.

Het goede nieuws is dat we dus wel degelijk een verschil kunnen maken. Door ervoor te zorgen dat de impact van negatieve ingrijpende gebeurtenissen op kinderen zo klein mogelijk is, kunnen we **helpen voorkomen dat ze ontwikkelingstrauma ontwikkelen**. Heel wat praktijken hebben dat inmiddels bewezen. Daarnaast kunnen we, door aandacht te hebben voor de signalen van kinderen en gezinnen die extreem onder druk staan, volop inzetten op de aanpak en het herstel van ontwikkelingstrauma.

Als samenleving dragen we de gedeelde verantwoordelijkheid om kinderen niet in de steek te laten. Naarmate meer mensen de beschikbare kennis over ontwikkelingstrauma omzetten in de praktijk, zal de impact van ingrijpende negatieve ervaringen afnemen en zal ontwikkelingstrauma minder voorkomen.

“The more healthy relationships a child has, the more likely he will recover from trauma and thrive. Relationships are the agents of change and the most powerful therapy is human love.”

– Bruce Perry, *psychiater*

Wie is onze doelgroep?

Het belang van de **eerste 1000 dagen (van -9 maanden tot 2 jaar)** kan vanuit ontwikkelingsperspectief nauwelijks worden overschat. Daarom is het essentieel dat een sterke preventieve aanpak rond ontwikkelingstrauma bij de allerjongste kinderen op touw wordt gezet. Zeker omdat deze doelgroep het minst mondig is en nog grotendeels buiten de beschermende structuren van het onderwijs valt.

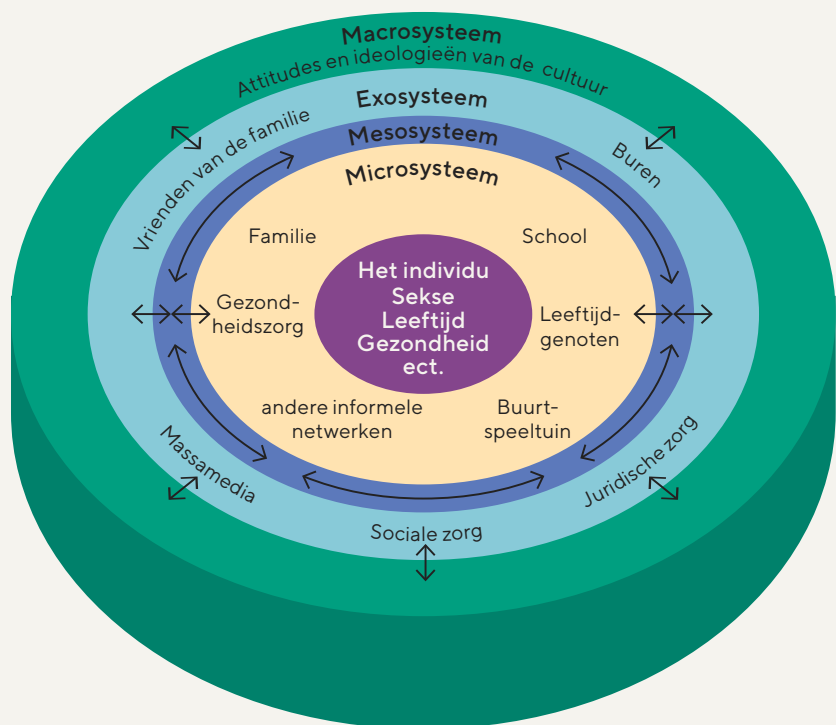
Het project wil zich evenwel niet beperken tot deze doelgroep. Soms worden kwetsbaarheden of de impact van trauma's pas merkbaar tijdens de lagere schooltijd, of ontstaan in die periode gedragsproblemen. Bovendien toont onderzoek aan dat we er tot de leeftijd van 14 jaar nog relatief goed in slagen om veranderingen aan te brengen in copingstrategieën.^[9] Om die reden hebben we ervoor geopteerd met OverHoop te focussen op de doelgroep van **-9 maanden (prenataal) tot 14 jaar en hun ouders of zorgfiguren**.

03 Samen voorbij trauma

Willen we als samenleving volop inzetten op het voorkomen en herstellen van ontwikkelings-trauma, dan is het zinvol om onze blik te verruimen van het microsysteem rond een gezin naar de bredere context van het kind. In dit verband kan worden verwezen naar het vaak geciteerde ecologische model van Bronfenbrenner.[10]

Dit model illustreert dat er meerdere 'cirkels' of netwerken zijn die een deel van de verantwoordelijkheid kunnen opnemen in de zorg voor een kind en zijn of haar omgeving. Dit strekt zich uit van de rol van de overheid en allerlei officiële instanties tot informele netwerken en betrokken individuen. Veel succesvolle initiatieven ontleen precies aan die 'netwerkfunctie' hun kracht en hoop.

© The McGraw-Hill Companies, Inc.

Evidence-based strategieën

De acht bouwstenen die in deze nota aan bod komen, zijn gebaseerd op literatuuronderzoek en talloze gesprekken met experts en relevante actoren. Uit die terreinverkenning kwamen onder meer deze strategieën naar voren waarvan is bewezen dat ze een positief effect

hebben op het beperken van ontwikkelings-trauma:^[11]

De strategieën rond monitoring en evaluatie, en het faciliteren van implementatie, worden niet opgenomen binnen de acht bouwstenen die we hierna beschrijven. Die twee strategieën krijgen een plaats in het praktijkgericht onderzoek dat de pilootprojecten begeleidt en binnen de latere beleidsaanbevelingen.

<p>Sensibiliseren rond de impact van trauma's en perspectieven tot herstel</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Brede sensibiliseringsinitiatieven (sociale normen en grenzen, psycho-educatie, mentaal welzijn, ...) – Expliciet betrekken van jongens, vaders, ...
<p>Een sterke start garanderen voor alle kinderen</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Uitbouw van een brede pedagogische, buurtgerichte en inclusieve basiszorg – Pre- en perinatale ondersteuningspraktijken
<p>De vaardigheden van alle kinderen, jongeren en ouders versterken</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Basisvaardigheden van kinderen, jongeren en ouders (veerkracht, sociale vaardigheden, ...) – Versterken ouder-kind-interacties – Groepsaanbod
<p>Vroegsignalering en -detectie met ketenaanpak om de gevolgen te verkleinen</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Vormingsaanbod nulde en eerste lijn: jeugdwerk, onderwijs, welzijn, en gezondheid – Instrumenten voor vroegsignalering en -detectie, Kindreflex – Ketenaanpak individuele trajecten vanaf eerste lijn – Werkplaatsgericht, trajectondersteuning – Instrumenten voor vroegsignalering en detectie
<p>Monitoring en evaluatie</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Verzamelen van kwaliteitsvolle populatiedata – Monitoren van (indicatoren van) gezondheids- en welzijnsdoelstellingen – Inzichtelijk maken van kostenefficiëntie, maatschappelijke (kosten-)baten van (niet-)ingrijpen en impactevaluatie
<p>Implementatie faciliteren</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Participatie van kinderen en jongeren op alle beleidsniveaus en specifiek binnen hulpverlening – Gebruiksvriendelijke en toegankelijke Belgische zorglandschapskaart

Een sterke eerste lijn als belangrijke bondgenoot

De impact van ontwikkelingstrauma is zo groot en langdurig dat er veel winst valt te boeken door als samenleving meer aandacht te besteden aan sensibilisering, vroegtijdige detectie, erkenning en remediëring. Verschillende instanties en organisaties zoals onder meer Huizen van het Kind, OverKop-huizen, huisartsen, scholen, Kind en Gezin, kinderopvang, buurtwerkingen, jeugdwerk en sport- en cultuurverenigingen zijn op dat vlak belangrijke bondgenoten. Ze zijn vaak **één van de eerste getuigen** wanneer een kind in nood is, vormen een **aanspreekpunt** voor veel kinderen en gezinnen, bieden **laagdrempelige ondersteuning** en kunnen dus een **signaalfunctie** vervullen.

Dat wil niet zeggen dat alle verantwoordelijkheid bij de eerste lijn ligt. Zoals het model

van Bronfenbrenner aantoont, is dit echt een samen-verhaal. Bovendien bestaan er in Vlaanderen en Brussel al veel zinvolle initiatieven. Er is een brede waaier aan ondersteuning in verschillende gradaties, variërend van 'kinderen een veilige haven bieden' tot zeer gespecialiseerde hulpverlening en alles daartussenin. Hoewel er al heel wat inspanningen worden geleverd om linken te leggen tussen verschillende ondersteuningsvormen, werken veel initiatieven nog op een 'eiland' en blijven ze dikwijls heel lokaal. Daarom komt het er op aan om **samen te werken, alle aanwezige expertise en ervaring te bundelen en breed beschikbaar te stellen, te leren uit wat goed werkt en bestaande initiatieven beter op elkaar af te stemmen**. Ook daarin wil OverHoop het voortouw nemen. Want alleen door bruggen te slaan tussen verschillende sectoren, kunnen we een samenleving creëren waarin elk kind veilig en onbezorgd kan opgroeien en waarin ouders en andere zorgfiguren zich ondersteund voelen.

04 Acht bouwstenen voor een versterkte aanpak van ontwikkelingstrauma

Hierna worden acht bouwstenen gepresenteerd die kunnen bijdragen aan een sterkere aanpak en preventie van ontwikkelingstrauma. Ze zijn afgeleid van de hierboven beschreven evidence-based strategieën. Deze bouwstenen kunnen ondersteunend zijn bij het ontwikkelen van methodes en interventies voor de aanpak en preventie van ontwikkelingstrauma. Ze zijn gebaseerd op onze terreinverkenning, wetenschappelijk onderzoek en de bestaande expertise rond dit thema. Deze bouwstenen kunnen niet los van elkaar worden gelezen. Ze vullen elkaar aan en versterken elkaar.

Per bouwsteen worden ook kort een aantal inspirerende praktijkvoorbeelden opgesomd van organisaties en initiatieven die vandaag al het verschil maken voor kinderen en hun omgeving. Meer gedetailleerde beschrijvingen van deze praktijken zijn te vinden in de bijlage achteraan.

Deze nota beoogt geen volledigheid. Dit is een proces dat de komende jaren steeds meer vorm zal krijgen. De gepresenteerde bouwstenen en praktijken dienen vooral als inspiratie en ondersteuning voor wie zelf een methode, een samenwerkingsmodel of ander initiatief wil uitwerken.

1. Bewustzijn creëren en erkenning geven

Werken aan een groeiend bewustzijn

Onderzoek wijst uit dat de mogelijk traumatiserende effecten van negatieve gebeurtenissen sterk teruggedrongen kunnen worden door volop in te zetten op vroege detectie en signalering. Om dat mogelijk te maken, moet eerst en vooral worden gewerkt aan een breed bewustzijn bij ouders, andere zorgfiguren en professionals over het belang van goede zorg voor alle kinderen. Een kind heeft een veilige, geborgen context nodig met vertrouwensvolle relaties om zich te kunnen ontwikkelen tot een individu in balans met zichzelf en zijn of haar omgeving. In veel gevallen is dat echter niet vanzelfsprekend.

In een ideaal scenario zou iedereen die in contact komt met kinderen – hetzij rechtstreeks, hetzij via de ouders of andere zorgfiguren – altijd alert moeten zijn voor de mogelijke impact van ingrijpende gebeurtenissen op kinderen. In een traumasensitieve samenleving herkennen mensen potentiële signalen van ontwikkelings-trauma, weten ze welke mechanismen erachter schuilen en begrijpen ze hoe ingrijpend de gevolgen kunnen zijn.

Nulde- en eerstelijnsactoren kunnen op dat vlak een belangrijke signaalfunctie vervullen, omdat zij, naast de ouders, in veel gevallen één van de eerste getuigen zijn als een kind het moeilijk heeft. Toch worden veel veront-rustende situaties niet opgemerkt of gemeld, hetzij omdat men nog te weinig bekend is met mogelijke signalen of niet weet hoe er mee om te gaan, hetzij vanuit de menselijke reflex om zich niet te willen of durven bemoeien met de 'interne keuken' van een gezin. Bestaat er een vermoeden dat een situatie niet pluis is, wuif dat voorgevoel dan niet zomaar weg, maar vertrouw op je buikgevoel en ga in gesprek.

Vorbij het gedrag kijken

Vertoont een kind moeilijk, vervelend of ongewenst gedrag? Dan kan dat een signaal zijn dat het kind zich niet goed voelt. In plaats van te denken: 'Wat is er mis met dit kind?' moeten we ons afvragen: 'Wat heeft dit kind meegemaakt waardoor het op deze manier reageert?'. Het gaat om een verschuiving van perspectief, waarbij we voorbij het negatieve gedrag kijken naar de onderliggende oorzaken. Deze benadering brengt meteen ook mildheid met zich mee ten opzichte van de ouders en de opvoedingscontext. Mogelijk hebben ook de ouders zelf ooit trauma's opgelopen die nog een plaats moeten krijgen.

Het is belangrijk om altijd op een milde en verbonden manier in gesprek te gaan met het kind en zijn of haar ouders en andere zorgfiguren, en om daarbij een eerlijke, betrouwbare en hoopvolle taal te gebruiken. Hanteer niet-stigmatiserende begrippen om te benoemen wat negatief en beschadigend kan zijn voor kinderen en om op een respectvolle manier met ouders en zorgfiguren in moeilijke omstandigheden te praten over het belang van de veiligheid van kinderen en jongeren. Vermijd om ouders in een hoekje te duwen van 'risico-ouders', want dan haken ze af. Ouders zijn vaak zelf hulpzoekend. Ijver eerder voor een gedeeld streven naar een veilige en kansrijke ontwikkeling.

Tot slot nog dit: je hoeft geen expert in ontwikkelingstrauma te zijn om iets te kunnen betekenen voor een kind in nood. Een warme menselijke aanpak, een luisterend oor, een oprechte vraag, authentieke betrokkenheid, een kind in een veilige omgeving laten tekenen of spelen, ... kan al voldoende zijn om de weg naar herstel in te slaan. Wie zich gezien, gehoord en gedragen voelt, staat sterker: want net als negatieve ervaringen laten ook positieve ervaringen hun sporen na.

Inspirerende praktijken

Werken aan een groeiend bewustzijn

- **Forumtheater**: theatervoorstellingen over gevoelige thema's, gebaseerd op de concrete ervaringen van jongeren.
- **STUK**: jongeren delen hun ervaringen om elkaar en de brede samenleving duidelijk te maken dat ze niet alleen zijn.
- **Poppentheater 'Waar je ook bent'**: voorstelling van Peter Adriaenssens over wat trauma doet met een mens.
- **Take Care-Cachet**: jongeren delen hun ervaringen op het vlak van geestelijke gezondheidszorg.
- **Over de streep**: methodiek waarbij jongeren elkaar spelenderwijs beter leren kennen.
- **Het omstaandersprincipe**: principe dat inzet op het reactievermogen van omstaanders in de publieke ruimte om hulp te bieden.
- **Vaderklap**: lerend netwerk vaders: kennisdeling en ervaringsuitwisseling rond werken met vaders.
- **Je monster de baas**: brede sensibiliseringscampagne uit Nederland over ingrijpende jeugdervaringen.
- **Ode aan ouders in de eerste 1000 dagen**: sensibiliseringscampagne die streeft naar meer waardering en steun voor ouders en zorgfiguren tijdens de eerste 1000 dagen van hun kind.
- **Window of Tolerance**: inzichten stresshantering bij kinderen.
- **Trauma en Triggers**: inzichten in hoe kinderen met nare ervaringen gevoelig kunnen zijn voor prikkels die herinneringen en stressreacties oproepen.

- **Silver**: online serious game waar op een speelse manier 'serieuze' zaken worden aangeleerd met het doel de mentale gezondheid bij jongeren te versterken.
- **Campagne SOS-kinderdorpen erkenningsplek (in opmaak)**: creëer een erkenningsplek voor kinderen met herhaald trauma.

Voorbij het gedrag kijken

- **Train the trainer**: opleiding voor verschillende trainersprofielen in de jeugdhulp.
- **Kimiwa**: tool en vorming over krachten en veel voorkomende valkuilen in de omgang met kindermishandeling.
- **Het Neurosequential Model of Therapeutics (NMT) - Model in de praktijk (Bruce Perry)**: vorming of supervisie op maat over traumasensitief behandelen met de ontwikkeling van het brein als leidraad.
- **Vlaams Expertisenetwerk Perinatale Mentale Gezondheid**: sensibiliseringscampagne en basisopleidingen over perinatale mentale gezondheid.
- **Basisopleiding perinatale mentale gezondheid & infant mental health**: basispakket en tools voor vroedvrouwen om aan de slag te gaan met de mentale gezondheid van moeders, partners en baby's.
- **De theorie en kracht van hoop**: training om mensen weer hoopvol te maken en weer controle te doen krijgen over hun doelen.
- **Traumasensitief werken in de klas**: werkmop voor leerlingen met een vluchtverhaal en andere.
- **Samen zorg dragen voor de kleintjes en hun gezin**: workshops met focus op mentale gezondheid bij infants.

2. Op maat van elk kind en zijn/haar context

Bij de aanpak van ontwikkelingsstrauma moet het kind en zijn of haar specifieke context steeds centraal staan. Er is geen checklist of vooraf uitgestippeld plan, net omdat ontwikkelingsstrauma verweven is met allerlei ouder-, kind- en omgevingsfactoren, en het complexe samenspel van al die factoren de impact van het trauma mee beïnvloedt. Om hier een succesvol inclusief en cultuursensitief verhaal van te maken, moeten we ook oog hebben voor kinderen en ouders met specifieke zorgnoden, gezinnen in armoede en gezinnen met verschillende culturele achtergronden, die nog te vaak onder de radar blijven.

De nood aan maatwerk geldt ook voor de gebruikte interventies en methodieken. Er bestaan verschillende zinvolle interventies, van gesprekken tot lichaamswerk en creatieve expressie. Van individuele activiteiten tot een groepsaanbod, van eenmalig tot langdurig, van ambulantly tot residentieel, van preventief tot herstelgericht. Ook online ondersteuning kan een laagdrempelige manier zijn om meer kinderen en gezinnen in beeld te houden. Voor elk kind en zijn of haar ouders of zorgfiguren moet worden bekeken wat de beste aanpak is.

Er schuilt vaak een grote kracht in de manier waarop kinderen met ontwikkelingsstrauma omgaan, maar het is voor een kind soms niet makkelijk om onder woorden te brengen wat het precies beleeft of heeft ervaren. Kinderen ondersteunen om hun verhaal te tonen en om taal te geven aan wat ze voelen, is dan ook een belangrijke strategie op weg naar herstel. Bij baby's en peuters komt het er vooral op aan om als hulpverlener zo goed mogelijk hun gedrag te lezen.

Inspirerende praktijken

- **Cultuursensitieve zwangerschapskoffer**: cultuursensitieve zwangerschaps- en contraceptiekoffer voor kwetsbare zwangeren met migratieachtergrond.
- **'Ik kies' sensorische koffer**: sensorisch materiaal dat zelfregulatie bij kinderen (met ASS) stimuleert.
- **Panda project**: werken aan participatie van infants (0-3 jaar) in jeugdhulp.
- **Babo-box**: tool om met jonge kinderen te praten over geweld.
- **Schildje**: kindermishandeling bespreekbaar maken op school.
- **Nupraatikerover.be**: een chatbox voor minderjarigen die vragen hebben over of slachtoffer zijn van mishandeling, verwaarlozing of seksueel geweld.
- **Afgestemd opvoeden en autisme**: samen kijken achter het gedrag van je kind

“Ik gun het elk kind in ons en elk kind in de wereld dat het gezien, gehoord en gedragen wordt.”

– Binu Singh, *kinderpsychiater*

3. Nesten rondom nesten: creëer netwerken rondom kinderen en gezinnen

Om stressvolle situaties bij kinderen zo vroeg mogelijk te detecteren en de impact ervan te verkleinen, is het belangrijk om veilige netwerken rondom kinderen en gezinnen te bouwen – het bekende gezegde ‘It takes a village to raise a child’ indachtig. Die ‘village’ bestaat traditioneel uit het dichte netwerk van een gezin: familie, vrienden, burens, enzovoort. Alleen beschikt in onze samenleving niet iedereen over zo’n netwerk om op terug te vallen. In dat geval kan die rol gedeeltelijk worden opgenomen door andere informele (zoals buurtwerk, jeugdwerk, sport- of cultuurverenigingen) en professionele netwerken (zoals Huizen van het Kind, OverKop-huizen, huisartsen, kinderopvang, scholen), met als gemene deler dat ze inzetten op veiligheid en verbondenheid.

Deze professionele en informele netwerken kunnen ouders versterken in het creëren van positieve en warme relaties met hun kinderen, en zo helpen ze mee bij het bouwen aan een veilig nest voor elk kind. Daarnaast zijn het ook ruimere groeiplekken waar mensen betekenisvolle relaties aangaan met anderen buiten de gezinscontext – nesten rondom nesten dus. Zeker voor gezinnen met een klein netwerk en gezinnen die een grote drempel ervaren om ondersteuning te zoeken, zoals soms het geval is bij gezinnen in armoede, kan de inzet van herkenbare en vertrouwde brugfiguren en de kracht van netwerken van grote meerwaarde zijn.

Inspirerende praktijken

Brede pedagogische basiszorg

- **Pedagogische basiszorg**: inzetten op alle contacten, relaties en leefomgevingen die bijdragen aan het opgroeien en opvoeden van kinderen.
- **Buurtgerichte netwerken**: binnen een buurt en samen met partners een rijke omgeving voor kinderen en gezinnen creëren.
- **Zorgzame buurten**: in een zorgzame buurt wordt ingezet op sociale cohesie, op integrale samenwerking over levensdomeinen heen en op de toegankelijkheid van zorg.
- **Maak samen tijd vrij**: verbanden leggen tussen jeugdwerk en voorzieningen.
- **Home-Start**: laagdrempelige gezins- en opvoedingsondersteuning met vrijwilligers en steungezinnen.
- **Bootcamps Family Seeing**: het natuurlijke netwerk rondom kinderen en hun ouders zien, activeren en faciliteren.
- **Eigen Krachtconferentie**: belangrijke actoren rond een persoon samenbrengen om samen tot een oplossing te komen.
- **Open-hart-cirkels**: een ontmoeting en een verbindende dialoog creëren voor al wie geraakt is door de crisis of vastgelopen situatie.
- **Inloopteams**: integrale en laagdrempelige opvoedingsondersteuning.
- **PONDO-projecten**: ondersteuning op het gebied van verantwoord ouderschap voor ouders met een drugproblematiek.
- **Baby- en peuterspeelpunten in Huizen van het Kind**: ontmoetingsplekken voor kinderen van 0 tot 3 jaar en hun ouders.
- **Buddy-project**: een toewijzing van een vrijwilliger die nabij is aan een persoon in een situatie van kwetsbaarheid.
- **Opvoedingsondersteuners ouders met een beperking**: brede ondersteuning ouders met een beperking in hun zelfstandig leven.

“Waar het gezin voor de opdracht staat een ‘veilig nestje’ te zijn voor kind en ouders, staat een samenleving voor de opdracht een veilig nest te bieden voor dat familiale nestje.”

– Nicole Vliegen, *hoogleraar klinische psychologie*

4. Inzetten op vaardigheden voor veerkracht: veilige relaties en regulatie van stress

Mensen die veerkrachtig in het leven staan, die veilige relaties hebben opgebouwd met anderen en die over adequate stressregulatiemechanismen beschikken, zijn minder vatbaar voor ontwikkelingstrauma en de negatieve gevolgen ervan. Het versterken van deze vaardigheden is dus een belangrijke strategie voor preventie en herstel. Dit is waardevol voor álle kinderen en hun ouders, maar in het bijzonder voor kinderen, ouders en gezinnen die geconfronteerd (dreigen te) worden met ingrijpende gebeurtenissen.

Bij het versterken van deze vaardigheden is een warme ondersteuning van belang. Daarbij staat niet enkel de kennis over de (specifieke) ontwikkeling van kinderen centraal, maar ook de zorgzame manier waarop je bespreekbaar maakt wat je ziet gebeuren en waarover je bezorgd bent. De ondersteuning zal pas effect hebben wanneer kinderen en gezinnen zich beluisterd, gehoord en erkend voelen, en wanneer hun eigen ervaringen en perspectieven ten volle een plaats gekregen hebben. Het versterken van vaardigheden gaat dus niet zozeer om het aanreiken van advies en tips, maar vooral om het ontwikkelen van een krachtige en veilige relatie waarbinnen stress geleidelijk aan weer in de juiste balans gereguleerd kan worden.

Er bestaan heel wat inzichten en praktijken die kinderen kunnen ondersteunen in het werken aan sociale vaardigheden, zelfregulatie of het omgaan met pestgedrag. Veilige relaties vormen daarbij een belangrijke randvoorwaarde.

Als we kinderen willen versterken, dan is het belangrijk dat we hun ouders en andere zorgfiguren niet uit het oog verliezen en ook hen ondersteunen, bijvoorbeeld op het vlak van positieve parenting of in het omgaan met stress. Specifiek voor kersverse of toekomstige ouders is het zinvol om te voorzien in voldoende informatie over perinatale zorg. Ook hier geldt dat deze ondersteuning pas succesvol kan zijn als ze plaatsvindt binnen vertrouwensvolle relaties. Actoren die dicht bij kinderen en gezinnen staan, kunnen hier het voortouw in nemen.

Daarnaast hebben veel organisaties een ondersteuningsaanbod uitgewerkt op maat van specifieke doelgroepen, zoals gezinnen die worden geconfronteerd met zelfdoding, middelenmisbruik of andere moeilijke situaties. Ook lotgenotencontact kan in deze gevallen een grote meerwaarde bieden.

Inspirerende praktijken

Basisvaardigheden voor kinderen en jongeren

- **I feeeeel good**: tegen pesten en met aandacht voor basisgevoelens.
- **Zelfzorg en veerkracht**: veerkrachtig blijven als naaste van iemand met een psychische kwetsbaarheid.
- **Raket**: sociale vaardigheden van kleuters versterken en positieve interactie op school aanmoedigen.
- **Good Behaviour Game**: klasmanagementstrategie tegen agressief en storend gedrag.
- **Goed in je vel met NokNok**: website met tools over mentaal welbevinden.
- **Nesten op school**: sociaal-emotionele zorg gericht op een verbindend en positief leef-en-groepsklimaat.
- **Rots & Water-oefeningen**: opkomen voor jezelf en trouw blijven aan jezelf.
- **Rustbox**: helpt kinderen, jongeren, begeleiders om rustig te blijven of te worden.

Basisvaardigheden voor ouders

- **Omgaan met stress**: werken aan vaardigheden die je helpen om te gaan met stress en angstige gevoelens.
- **Veerkrachtgericht groepswork**: Perinatale groepsbijeenkomsten om aanstaande ouders te ondersteunen in veerkracht in de transitie naar het ouderschap.
- **Aware parenting**: opvoedingsfilosofie die inzet op de relatie tussen ouder en kind.
- **Video feedback Intervention to promote Positive Parenting and Sensitive Discipline (VIPP-SD)**: kortdurende preventieve interventie voor ouders met kinderen van 1 tot 6 jaar.
- **Waakzaam zorgen voor tieners**: ouders on-

dersteunen in opvoeding en versterken van hun competenties.

- **Minding the baby**: thuisinterventies bij kwetsbare jonge moeders.
- **Make room for the baby**: toekomstige ouders met traumatische stress ondersteunen in het zwangerschapsproces.
- **Basic Trust**: ondersteuning voor kinderen met gedrags- en hechtingsproblemen en hun opvoeders.

Gericht op specifieke doelgroepen

- **Lotgenotenwerking voor overlevers van kindermishandeling**: de verenigde stem van overlevers van kindermishandeling laten weerklinken.
- **Kinderen van Ouders met Psychische Problemen (KOPP) praatgroepen**: je verhaal kunnen doen in een veilige omgeving.
- **Ondersteuning en hulp voor slachtoffers**: integrale begeleiding bij het verwerkingsproces.
- **Gezin onder invloed**: veerkracht van ouders en kinderen versterken bij gezinnen waarin sprake is van middelenmisbruik.
- **Bezoekruimtes**: contact tussen ouder en kind herstellen onder begeleiding.
- **Kinderen uit de knel**: positief ontwikkelingsklimaat creëren voor de kinderen binnen een echtscheiding.
- **Kinderen Adviseren Na Echtscheiding: KANS!**: de impact van een scheiding op kinderen beperken.
- **Hoogspanning in huis**: spanningen tussen partners buiten de leefwereld van kinderen houden.
- **Tienerouderschap**: weekendje weg voor mama's tot 21 jaar en hun kind.
- **Ouder ben je niet voor even, wel voor het leven**: ouders met een verstandelijke beperking versterken in hun ouderrol.

5. Creëer als dienst- en hulpverlener de nodige allianties

Werken aan een versterkte aanpak voor de preventie en het herstel van ontwikkelingstrauma vraagt allianties tussen heel wat actoren uit kindgerelateerde sectoren, maar in het bijzonder die uit de welzijns- en gezondheidssector. Gezien de nood aan een holistische aanpak en omdat het van belang is signalen zo snel mogelijk te detecteren en ermee aan de slag te gaan, moeten actoren vanuit een gemeenschappelijke visie sterk samenwerken.

Vandaag zijn er zinvolle ad-hocsamenwerkingen, maar er schuilt een grote meerwaarde in het versterken en structureel verankeren van die samenwerkingsverbanden, met gedeelde verantwoordelijkheid, binnen een duidelijk kader en met heldere afspraken tussen actoren. Op het vlak van vroegdetectie, risico-inschatting en casusbespreking valt er nog veel winst te boeken door extra bruggen te slaan tussen verschillende zorg- en hulpverleners. Op die manier gaat informatie niet verloren en kunnen zorgpaden ontwikkeld of geoptimaliseerd worden. We denken hier bijvoorbeeld aan de recente initiatieven rond educare met een nauwere samenwerking tussen kinderopvang voor baby's en peuters en het basisonderwijs, en tussen jeugdwerk en hulpverlening in de Overkop-huizen. Maar evengoed met de netwerken geestelijke gezondheidszorg, drughulpverlening, vroedvrouwen, justitie, enzovoort.

Om dergelijke samenwerkingsverbanden in goede banen te leiden, kan het zinvol zijn dat iemand het mandaat krijgt om het doel en de processen van de samenwerking te bewaken en bij te sturen waar nodig. Deze rol kan bijvoorbeeld worden opgenomen door de zorggraden van de eerstelijnszones of de Huizen van het Kind. Op die manier ontstaan sterke lokale netwerken van relevante actoren rondom kinderen en gezinnen. Het is ook belangrijk om de continuïteit binnen de ketenaanpak te versterken, waarbij men er samen over waakt dat gezinnen zo weinig mogelijk breuken ervaren in dienst- en zorgverlening door maximaal op elkaar aan te sluiten, informatie te delen en het aanbod te coördineren.

Daarnaast is er nood aan meer samenwerking tussen professionele en informele netwerken. Wat die laatste betreft, kan onder meer worden ingezet op buddysystemen, steungezinnen en brugfiguren. Het is cruciaal dat gezinnen zich goed voelen bij hun begeleider, dat het iemand is die ze bijvoorbeeld zelf hebben gekozen.

Inspirerende praktijken

- **Aura XS:** gedragsproblemen op school aanpakken met fast teams.
- **Connect 0-4:** kortdurende ondersteuning van professionals om de preventie, vroegdetectie en vroeginterventie van psychische problemen bij gezinnen met jonge kinderen te bevorderen.
- **Brede basiszorg in onderwijs:** verbindende en constructieve samenwerking met scholen.
- **Born in Belgium Professionals:** digitale tool voor begeleiding van kwetsbare zwangeren.
- **Handle with care:** politie en onderwijs werken samen na interventie bij intrafamiliaal geweld.
- **Pedagogische trajecten (PeTra):** focus op talent en positieve verbinding.
- **Geïntegreerd zorgpad pre- en postnatale zorg:** zorgpad met afspraken wie welke ondersteuning biedt.
- **Outrech via Rechtstreeks Toegankelijke Hulp:** ondersteuning van partners rond kinderen met een beperking.

“We hebben sterke organisaties en samenwerking nodig tussen professionals voor een zorgzame en veilige omgeving voor kinderen en jongeren. Traumasensitief handelen, samenwerken en verschil maken, is hard werken en vraagt moed.”

– Tim Stroobants, *Directeur Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling*

6. Van vroegsignalering tot herstel

Een integrale benadering van ontwikkelings-trauma impliceert niet alleen een aanpak die de grenzen van verschillende sectoren en beleidsdomeinen overstijgt, maar ook een benadering met aandacht voor de nodige continuïteit doorheen de verschillende levensfasen van het kind.

In een ideaal scenario worden jonge ouders al tijdens de zwangerschap bevroegd over kwetsbaarheden en goed omkaderd, en wordt de postnatale zorg gepland nog voor de geboorte van het kind. Zo kan er deels worden tegemoetgekomen aan het feit dat heel jonge kinderen die niet naar de opvang of naar school gaan, vaak onder de radar blijven. Op het vlak van preventie is dit een belangrijk aandachtspunt.

Ook wanneer er reeds sprake is van ontwikkelings-trauma, is het belangrijk om zo vroeg mogelijk in te zetten op een niet-loslatende zorg, aanpak of behandeling voor het kind en zijn of haar omgeving. Voor elk kind moet bekeken worden wie de nodige veiligheid en verbondenheid kan bieden en waar eventueel extra expertise moet worden ingeschakeld. Het is ook hier essentieel om verbinding en vertrouwensvolle afspraken te hebben tussen zorgfiguren uit verschillende netwerken, sectoren en expertisegebieden. We denken dan bijvoorbeeld aan meer samenwerking tussen scholen en de eerstelijnszorg. Er moet worden gestreefd naar zoveel mogelijk continuïteit in relaties en in informatieoverdracht, weliswaar binnen de grenzen van het beroepsgeheim.

Inspirerende praktijken

Vroegsignalering

- **Group Care Belgium based on Centering Pregnancy Belgium**: groepsgerichte aanpak voor ondersteuning aan kwetsbare zwangeren.
- **Gids voor het bieden van trauma-sensitieve zorg in de kinderopvang**: gids voor professionals die beroepsmatig in contact komen met jonge kinderen en gezinnen.
- **Gezinscoaches**: coaches en ervaringsdeskundigen ondersteunen gezinnen.
- **SPARK36**: gestructureerde gespreksleidraad met als doel risico-inschatting.
- **1712**: professionele hulplijn voor vragen rond geweld, misbruik en kindermishandeling.
- **Kindreflex**: instrument en stappenplan om vanuit het kind te denken.
- **Vorming rond preventie kindermishandeling van consultatie-bureau artsen**: een stappenplan om kindermishandeling vroegtijdig te herkennen.
- **Kookos**: kortdurende ondersteuning van ouders bij een ongewone start bij de geboorte.
- **Start West-Vlaanderen**: vroege ondersteuning bij de opvoeding van kinderen met specifieke zorgen.

Hulpverlening, zo vroeg en zo nabij mogelijk

- **Aanspreekpunt integriteit (API)**: opleidingen voor jeugdwerkers.
- **Vorming huiselijk geweld**: oog voor signalen en tips om te handelen als huisarts.
- **CAVA**: laagdrempelige ondersteuning door apothekers.
- **Outreaching consult door Ondersteuningscentra Jeugdzorg (OCJ)**: ondersteuning van hulpverleners bij verontrusting.
- **Adviesverlening Vertrouwenscentra Kindermishandeling**: advies en hulpverlening bij vermoedens of risico kindermishandeling.
- **Amber-Voorzorg**: intensieve huisbezoeken aan kwetsbare zwangeren.
- **Signs of safety, Veilig Thuis**: tool voor de opbouw van veilige netwerken rond kinderen in moeilijke gezinscontexten.
- **Zorggarantie jonge kind**: ondersteuningsnetwerk rond kinderen met dreigende uithuisplaatsing.
- **Miriam-projecten**: sociaal isolement en onzekerheden bij kwetsbare alleenstaande moeders doorbreken.

Gespecialiseerde hulpverleningspraktijken

- **Multisysteemtherapie (MST)**: gezinsbegeleiding voor gezinnen van jongeren met gedragsproblemen.
- **Lighthouse parenting**: kindermishandeling voorkomen door sensitief ouderschap te bevorderen.
- **Middle Childhood Attachment based Family Therapy (ABFT)**: systeemtherapie die inzet op verbinding tussen jongeren en ouders.
- **Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR)-therapie**: klachten en effecten van schokkende gebeurtenissen verminderen.
- **Neurosequential Model of Therapeutics (NMT)**: inzicht bieden in de basisprincipes van hersenontwikkeling.
- **Intensieve ondersteuning kwetsbaar en jong (aanstaand) ouderschap**: begeleiding op verschillende levensdomeinen.
- **Espero**: intensieve begeleiding op maat van jongeren met ernstige, psychosociale moeilijkheden, met aandacht voor trauma.
- **Moeder- en kind eenheden**: ziekenhuisopname van zwangeren/moeders met psychologische of psychiatrische stoornissen + hun baby.

7. Samen lerend doen wat werkt

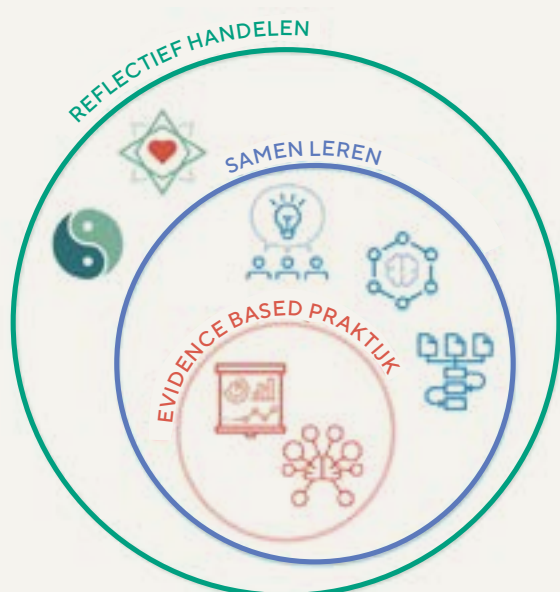
Zoals je merkt, zijn er de voorbije jaren al heel wat goede praktijken en expertise ontwikkeld rond traumasensitief handelen bij kinderen en gezinnen. Toch blijft het zoeken naar wat werkt in welke context. Hoe dan ook vallen waardevolle lessen te trekken uit elk project, maar tot vandaag is er relatief weinig zicht op de impact van interventies. Dat kan alleen als we van bij de start expliciet aandacht besteden aan een systematische impactmeting.

Hierbij gaat het niet (alleen) over het monitoren van kwantitatieve resultaten, maar vooral over het in kaart brengen van trajecten, kwalitatieve aspecten en effecten. Het is belangrijk dat die lessen vervolgens ook worden gedeeld met anderen. Zo kunnen organisaties hun kennis over impactgericht werken rond ontwikkelings-trauma verder verstevigen en samen lerend doen wat werkt. Lerende netwerken en online platforms om informatie te delen kunnen hierbij een grote meerwaarde bieden.

De stem van de betrokken personen is onmiskenbaar een van de belangrijke toetsstenen om interventies te kunnen beoordelen en van daaruit samen te leren. Ervaringsdeskundigheid kan op verschillende manieren worden ingezet, bijvoorbeeld door specifieke doelgroepen te betrekken of door organisaties in te schakelen die ervaringsdeskundigen verenigen.

Inspirerende praktijken

- **Databank kwaliteitsvolle praktijken**: overzicht met kwaliteitsvolle praktijken uit Vlaanderen en Brussel van en voor professionals in jeugd- en gezinsbeleid.
- **www.preventiemethodieken.be**: databank met alle onderbouwde preventiemethodieken die gebruikt worden binnen het Vlaams preventiebeleid.
- **Methodieken van Gezond Leven rond mentaal welzijn**: materiaal rond mentaal welzijn en geestelijke gezondheid.
- **Netwerken en regionale samenwerking**: (toekomstige) zorgprofessionals leren van elkaar.
- **Infant referenten**: Referenten 'jonge kind' ondersteunen en faciliteren per provincie allerlei initiatieven die met jonge kinderen en hun ouders aan de slag gaan.

8. Versterk medewerkers en organisaties

Last but not least: een traumasensitieve aanpak van kinderen en hun context vraagt ook een traumasensitieve aanpak van hulpverleners, zorgfiguren en hun organisaties. Uit een onderzoek van SOS Kinderdorpen rond dit thema bleek dat hulpverleners vinden dat er zelden rekening wordt gehouden met de impact van trauma bij de planning, het beleid en de besluitvorming binnen een organisatie.

Concreet gaat het om voldoende aandacht voor de ontwikkeling van kennis en inzichten over ontwikkelingstrauma. Daarnaast is er een sterke nood aan continue coaching en interventie, vooral omdat het gaat om een complexe thematiek die een heel zorgzame aanpak vraagt, met vallen en opstaan. Maar ook organisaties zelf zouden voldoende voorwaarden moeten creëren om traumasensitief te kunnen werken, zowel op het vlak van organisatiecultuur als -beleid. Dit betekent bijvoorbeeld stilstaan bij de waarden die je als organisatie wil uitdragen en goed nadenken welke afsprakenkaders gelden, welke ondersteunende processen er zijn, welk HR-aanbod er is, enzovoort.

Ook OverHoop wil voldoende aandacht besteden aan alle actoren die mee hun schouders zetten onder dit project, door hen stevig te omkaderen. Een leernetwerk en een ondersteuningsaanbod op maat zullen daartoe bijdragen.

Inspirerende praktijken

- **Gids voor het ontwikkelen van traumasensitieve organisaties:** een praktische gids van SOS Kinderdorpen.
- **Grenswijs:** een website en tool die je helpt om een beleid rond integriteit op te stellen.
- **Sidekick Academy:** leerkrachten krijgen handvatten aangereikt om leerlingen veerkrachtiger te maken.

05 Tot slot ...

Deze nota leidde de lezer langs de belangrijkste inzichten over ingrijpende negatieve ervaringen en hun verband met ontwikkelingstrauma. Er werden heel wat inspirerende praktijken vermeld, met als kapstok de acht bouwstenen die kunnen bijdragen aan een traumasensitieve samenleving, en in het bijzonder aan een traumasensitieve eerste lijn.

Er is al veel geweten, er wordt al veel gedaan, en het besef groeit dat het belangrijk is om samen nog sterker op dit thema in te zetten. Toch

zijn niet alle inzichten al voldoende bekend en verspreid. Heel wat praktijken bieden kansen om op een bredere schaal geïmplementeerd te worden. Actoren die hun steentje willen bijdragen aan een veilige ontwikkeling van kinderen en jongeren kunnen verder worden versterkt in hun aanpak en vaardigheden, en sectoren kunnen nog beter samenwerken om actief in te zetten op preventie en ondersteuning, met meer vertrouwen en kennis van zaken. Daar wil OverHoop op inzetten.

OverHoop heeft jou nodig!

We zoeken bondgenoten; enthousiaste gangmakers die aan de slag willen gaan met de acht bouwstenen.

Deze inspiratienota moedigt je aan om je mee in te zetten voor praktijkmodellen die meer bewustzijn creëren en die de nulde en eerste lijn versterken in de aanpak en preventie van ontwikkelingstrauma. Sleutel mee aan een samenwerkingsmodel, een zorgpad, een methodiek ... die hulpverleners en/of kinderen en hun gezin kunnen ondersteunen, en draag zo bij aan een samenleving die kinderen helpt op te groeien in balans met zichzelf en hun omgeving.

OverHoop zal je als partner voldoende ondersteunen. Naast financiële steun kan je rekenen op gerichte ondersteuning waar nodig. Er is uitwisseling voorzien binnen een leernetwerk, samen met een consortium van deskundigen. Het OverHoop-projectteam helpt je bovendien bij het realiseren en bewaken van de effectiviteit van interventies en methodes, door nauw samen te werken met een praktijkgericht onderzoek dat parallel wordt opgezet.

Meer info over de projectoproep vind je hier <https://kbs-frb.be/nl/overhoop-samen-voor-bij-trauma-van-preventie-tot-herstel>

We rekenen op jou!

06 Meer lezen?

Nadine Burke, *Ingrijpende jeugdervaringen en gezondheidsproblemen Het helen van langetermijneffecten van adverse childhood experiences (ACE's)*, Uitgeverij Mens!, 2018.

Centre for excellence for children's care and protection, *Een veilige plek om groot te worden*, SOS Kinderdorpen internationaal, 2021.

Serafine Dierickx, *Gids voor het bieden van traumasensitieve zorg in de kinderopvang*, UCLL, 2022.

Anton Horeweg, *De traumasensitieve school. Een andere kijk op gedragsproblemen in de klas*, LannooCampus, 2018.

Maggie Kline, *Brain-Changing Strategies to Trauma-Proof Our Schools: A Heart-Centered Movement for Wiring Well-Being*, North Atlantic Books, 2020.

Gabor Maté, *De mythe van normaal. Over trauma, ziekte en heling in een toxische maatschappij*, Ankhhermes, 2022.

Bruce Perry & Oprah Winfrey, *Wat is je overkomen? Gesprekken over trauma, veerkracht en herstel*, Spectrum, 2021.

Naomi Vandamme & Andrea van Dommelen, *Veerkracht bij kindetrauma. Handboek voor hulpverleners*, LannooCampus, 2019.

Katelijne Van Lommel, *Sprekende harten, strijdende zwaarden. Moeilijk gedrag bij kinderen en jongeren*, Pelckmans, 2021.

Valerie Van Peel, Anna Defossez & Meredith Van Overloop, *Overleven. Moed en groei na kindermishandeling en misbruik*, Lannoo, 2023.

Nicole Vliegen & Yannic Verhaest, *Vroege ontwikkeling alle kansen geven. Geestelijke gezondheidszorg voor baby's, jonge kinderen en ouders*, Pelckmans, 2020.

---

[1] Augeo foundation, 2023

[2] The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood; Anda et al., 2006.

[3] Raming op basis van verschillende wetenschappelijke onderzoeken (VRT, 2023).

[4] Plas, 2017; Kennisplein, 2017.

[5] Gezinsenquête, 2021.

[6] La Ligue des Familles in Sociaal.Net, 2022.

[7] Kuiper, 2010.

[8] Wavetrust, 2022.

[9] De Coene et al., 2018.

[10] Bronfenbrenner, *Five ecological systems*, 1974.

[11] Gebaseerd op *Kader voor effectieve preventie van vroegkinderlijk trauma* van het Centre for Disease Control and Prevention.

INSPIRERENDE PRAKTIJKEN

BOUWSTEEN 1

Bewustzijn creëren en
erkenning geven

BOUWSTEEN 2

Op maat van elk kind en
zijn/haar context

BOUWSTEEN 3

Nesten rondom nesten:
creëer netwerken rondom
kinderen en gezinnen

BOUWSTEEN 4

Inzetten op vaardigheden
voor veerkracht: veilige
relaties en regulatie van stress

BOUWSTEEN 5

Creëer als dienst-
en hulpverlener de
nodige allianties

BOUWSTEEN 6

Van vroegsignalering
tot herstel

BOUWSTEEN 7

Samen lerend doen
wat werkt

BOUWSTEEN 8

Versterk medewerkers
en organisaties

BOUWSTEEN 1

Bewustzijn creëren en erkenning geven

Werken aan een groeiend bewustzijn

Forumtheater

Een forumtheater is een methodiek om een gesprek aan te gaan over gevoelige thema's en te zoeken naar oplossingen. De theaterstukken brengen verschillende onderwerpen in beeld, zoals vechtscheiding, seksueel misbruik, de positie van jongeren in de bijzondere jeugdzorg etc. De voorstellingen komen tot stand op basis van eigen ervaringen van de toneelspelers. De scènes worden besproken met het publiek en het publiek kan toneelspelers vervangen. Op die manier kan er een ander einde ontstaan. De voorstellingen worden begeleid door een ervaren gespreksleider.

De kernboodschap die de toneelspelers willen meegeven aan het publiek: je bent niet de enige en het is niet jouw schuld.

- **Initiatiefnemer:** productie Har Tortike. In België bestaan er diverse Forumtheater groepen waaronder het Forumtheater jongerengroep in Antwerpen, i.s.m. jeugdzorg Emmaüs Antwerpen en de Vrouwengroep Brussel, samen met Avansa Citizienne.
- **Doelgroep:** een divers publiek, van gedetineerden tot tieners en mama's uit de buurt
- **Doelstelling:** moeilijke thema's bespreekbaar maken, mentaliteitsverandering teweegbrengen, probleemoplossende en sociale vaardigheden aanreiken, de weerbaarheid vergroten en het actief burgerschap stimuleren
- **Methode:** participatief theater

Voor meer informatie :

<https://www.avansa-citizienne.be/forumtheater-de-documentaire> & <https://forumtheater.be/>

STUK

Jongeren zeggen neen tegen geweld in de opvoedingsomgeving en ze komen op voor jongerenrechten. Dit is de basis van Stichting STUK.

‘We dachten dat we de enige waren met wat we thuis meemaakten’, aldus jongeren. En toch is het niet zo. Honderdduizend Nederlandse en Vlaamse jongeren maken elke dag verwaarlozing, mishandeling, misbruik en vernedering mee. Hun rechten worden geschonden, thuis maar ook elders, en dat is niet normaal. Daarom delen ze hun ervaringen, om elkaar en anderen steun te geven.

- **Initiatiefnemer:** Stichting Stuk
- **Doelgroep:** breed publiek, van jongeren, tot jeugdrechters, universiteiten en beleidsmakers
- **Doelstelling:** sensibiliseren en peersupport
- **Methode:** ervaringen delen via diverse creatieve methoden: clips, brieven, websites, video’s, speeches, blogs, workshops, etc.

Voor meer informatie:

<https://www.stukonline.com/stukbasis/>

Poppentheater Waar je ook bent – Peter Adriaenssens

Een poppentheatervoorstelling met nagesprek rond trauma

Peter Adriaenssens brengt zijn ervaringen als jeugdpsychiater in een poppentheater. Poppen werken helend voor kinderen, dit is bewezen. Om ook volwassenen volledig mee te krijgen integreerde hij een nabespreking met het publiek. Op die manier wil hij volwassenen raken en hen aanmoedigen tot reflectie. Poppentheater en dialoog maken samen een voorstelling niet meer “voor” maar “van” het publiek. De voorstelling draait om wat trauma doet met een mens. Het gaat over de zoektocht naar terugkerende angsten en hoe deze een weg kunnen vinden om minder gevoelig te worden voor uitlokkende gebeurtenissen.

- **Initiatiefnemer:** Peter Adriaenssens
- **Doelgroep:** breed publiek +18
- **Doelstelling:** mensen aanzetten tot reflectie en hen inzichten bieden
- **Methode:** poppentheater en nagesprek

Voor meer informatie:

<https://www.froefroe.be/nl/production/24420/waar-je-ook-bent>

Take Care-Cachet

Ervaringen delen over geestelijke gezondheidszorg

Cachet is een netwerk voor jongeren met jeugdhulpervaring. Met het project Take Care delen ze expertise over geestelijke gezondheidszorg. Ze gebruiken hun ervaring om elkaar te versterken en om hulpverleners en beleidsmakers te inspireren. Het project streeft naar het opvangen van signalen van jongeren en hun stem zo goed mogelijk te laten horen op o.a. overlegplatformen.

- **Initiatiefnemer:** Cachet vzw
- **Doelgroep:** jongeren die ervaring hebben met het thema geestelijke gezondheid en/of die hun ervaringen willen delen om impact te hebben
- **Doelstelling:** een betere hulpverlening aanbieden
- **Methode:** het delen van ervaringen via diverse methoden: filmpjes, een schrijfweekend, een theatervoorstelling, focusgroepen, het geven van advies, etc.

Voor meer informatie:

<https://cachetvzw.be/nl/projecten/take-care>

Over de streep

Jongeren leren elkaar beter kennen

Over de streep is een methodiek gebaseerd op een Amerikaans initiatief, Challenge Day, waarbij leerlingen met een grote groep een 'Over de streep'-oefening doen.

De methodiek stimuleert jongeren om medeleven en respect voor elkaar te hebben en vooroordelen en onverschilligheid tegen te gaan. Jongeren leren elkaar beter kennen door ervaringen en gevoelens met elkaar te delen. Met over de streep leren jongeren een beter zicht krijgen op wie hun leeftijdsgenoten zijn. Vragen die anders niet gesteld worden komen naar boven en jongeren zien dat zij in veel gevallen niet de enige zijn die met bepaalde gevoelens of gedragingen worstelen.

- **Initiatiefnemer:** Challenge Day US
- **Doelgroep:** jongeren, afhankelijk van de leeftijdscategorie worden andere vragen gesteld
- **Doelstelling:** leerlingen leren verbondenheid ervaren, waardering uiten en ontvangen, gevoelens en ervaringen met elkaar te delen
- **Methode:** een groepsoefening: stellingen worden voorgelegd aan de jongeren, als een stelling op de jongere van toepassing is dan mogen ze over de streep wandelen

Voor meer informatie:

<https://www.gezondleven.be/happysnacks/over-de-streep> & <https://www.spelensite.be/spel/over-de-streep>

Omstaandersprincipe

Inzetten op het reactievermogen van omstaanders in de publieke ruimte

Het omstaandereffect verwijst naar het uitblijven van hulp door omstaanders bij een noodsituatie of een misdrijf. Om met dergelijke situaties beter te leren omgaan bestaan er vormingen waarin je leert gepast te reageren in bepaalde situaties, zoals bij ongewenst gedrag of bij discriminerende of racistische uitspraken.

Door te reageren als omstaander kan je een groot verschil maken. Je geeft het slachtoffer het gevoel dat die er niet alleen voor staat. Bovendien maak je duidelijk dat de samenleving zo'n gedrag niet tolereert. Tijdens deze vorming is het belangrijk dat er duidelijkheid bestaat over wat gewenst gedrag is en wat de sociale normen zijn.

- **Initiatiefnemer:** verschillende organisaties organiseren trainingen zoals het Agentschap integratie en inburgering voor steden en gemeenten, en Avansa
- **Doelgroep:** breed publiek, sommige vormingen richten zich op een bepaalde doelgroep
- **Doelstelling:** actief omstaandersgedrag: grensoverschrijdend gedrag herkennen, diverse situaties leren inschatten en gepast reageren
- **Methode:** korte interactieve standaardtraining voor burgers, intensief vormingstraject voor lokale professionals

Voor meer informatie: <https://www.integratie-inburgering.be/nl/actie-opleiden-in-omstaandersprincipe> & <https://fondsslachtofferhulp.nl/nieuws/omstandereffect-bystander-effect-betekenis-uitleg/>

Vaderklap

Evenwaardigheid van vaderschap en moederschap

Vaderklap is een initiatief van 2 vaders. Ondertussen groeide Vaderklap uit tot een bredere groep van vaders die willen vertellen, beleven, schrijven en een inkijk geven in hoe het is om vader te worden en te zijn.

- **Initiatiefnemer:** Vaderklap
- **Doelgroep:** vaders, kinderen en moeders
- **Doelstelling:** uitwisseling en inspiratie
- **Methode:** een creatieve en gediversifieerde aanpak: tijdschrift, gesprekken voeren, 360° graden platform, DadTalks2019 Congres, youtube platform, vadervuur, vaderklapdag

Voor meer informatie:

<https://www.vaderklap.be/new-folder>

Lerend netwerk vaders

Vzw De SLOEP zet zich in voor het beter bereiken en het op maat begeleiden van vaders. Met het Lerend Netwerk Vaders brengen ze organisaties en partners samen om kennis te delen, ervaringen uit te wisselen en inspiratie op te doen rond het thema 'werken met vaders'.

- **Initiatiefnemer:** vzw De SLOEP
- **Doelgroep:** vaders
- **Doelstelling:** positief vaderschap
- **Methode:** workshops, uitwisseling, inspiratie

Voor meer informatie:

<https://www.desloep.be/copy-of-missie-en-visie>

Je monster de baas

Campagne over ingrijpende jeugdervaringen

Deze campagne uit Nederland wil duidelijk maken dat ingrijpende jeugdervaringen veel voorkomen, maar dat je er niet alleen voor staat. Bij ingrijpende jeugdervaringen kan het helpen als je steun zoekt bij anderen en over je ervaringen en/of gevoelens spreekt. Daarnaast roept de campagne op om een luisterend oor te bieden, opdat jongeren zich gezien en gehoord voelen. Verhalen van jongeren vormen de basis voor deze campagne.

- **Initiatiefnemer:** De Gezonde Generatie, Augeo Foundation en de Stichting Kinderpostzegels
- **Doelgroep:** jongeren
- **Doelstelling:** het creëren van meer openheid over ingrijpende jeugdervaringen, de drempel verlagen voor jongeren om erover te praten en het bieden van een luisterend oor
- **Methode:** sensibiliseringcampagne

Voor meer informatie:

<https://www.jemonsterdebaas.nl/>

&

<https://www.augeo.nl/nl-nl/actueel/je-monster-de-baas/>

Ode aan ouders in de eerste 1000 dagen

Dit is een initiatief van gezondheidsfondsen in Nederland, om te zorgen voor meer waardering voor ouders en verzorgers tijdens de eerste 1000 dagen van hun kind. Een gezonde start is cruciaal voor de volledige ontwikkeling van kinderen. Wat ouders en verzorgers tijdens deze periode meegeven aan kinderen is bijgevolg van grote invloed op de fysieke, mentale en sociale gezondheid. Onderzoek toont aan dat het belangrijk is dat ouders voldoende waardering en steun krijgen.

- **Initiatiefnemer:** Nederlands Centrum Jeugdgezondheid
- **Doelgroep:** ouders en zorgfiguren tijdens de eerste 1000 dagen van het kind
- **Doelstelling:** ouders en zorgfiguren voelen zich gewaardeerd en krijgen steun
- **Methode:** een video, zowel online als op televisie

Voor meer informatie:

<https://www.ncj.nl/inspiratie/ode-aan-ouders-in-de-eerste-1000-dagen/#:~:tekst=Deze%20week%20is%20de%20campagne,wereld%20te%20realiseren%20in%202040>

Windows of tolerance

Windows of tolerance is een toegankelijk model over stresshantering. Het legt uit wat de impact van stress is op het kindergein en hoe je kinderen kunt helpen om met deze stress om te gaan.

- **Initiatiefnemer:** Augeo en Stichting Kinderpostzegels
- **Doelgroep:** kinderen die opgroeien onder stressvolle omstandigheden en de samenleving
- **Doelstelling:** kinderen helpen om hun raam, hun 'window of tolerance', weer groter te maken
- **Methode:** animatie, als waardevolle aanvulling op het NCJ themadossier over Early Life Stress

Voor meer informatie:

<https://www.ncj.nl/inspiratie/stresshantering-binnen-de-window-of-tolerance/#:~:text=De%20zone%20waarbinnen%20iemand%20stress,de%20stress%20buiten%20het%20raam>

Trauma en Triggers

Bij kinderen en jongeren die te maken hebben (gehad) met langdurige stress of traumatische ervaringen kan psycho-educatie helpen. Het concept van Trauma Triggers is daarbij een hulpmiddel. Trauma Triggers zijn dingen en situaties die herinneringen aan een traumatische ervaring oproepen. Verder legt Trauma en Triggers uit hoe datgene wat kinderen en jongeren hebben meegemaakt, hun gedrag en emoties beïnvloedt, en hoe ze daarmee kunnen omgaan.

- **Initiatiefnemer:** Augeo Foundation
- **Doelgroep:** hulpverleners die werken met getraumatiseerde kinderen
- **Doelstelling:** kinderen beter begeleiden met aandacht voor de traumatische ervaringen
- **Methode:** animaties

Voor meer informatie:

<https://www.augeo.nl/nl-nl/actueel/animaties-psycho-educactie/>

Silver

Silver is een wetenschappelijk onderbouwde serious game voor jongeren tussen 12 en 16 jaar. Op een speelse manier geeft het inzichten in het verband tussen gedachten, gevoelens en gedrag. Het staat stil bij hoe het komt dat anderen op een bepaalde manier reageren. De game werkt op emotieregulatie en op cognitieve coping.

- **Initiatiefnemer:** 1813zelfmoord
- **Doelgroep:** jongeren tussen 12 en 16 jaar
- **Doelstelling:** versterken van de mentale gezondheid bij jongeren
- **Methode:** interactieve app waarbij de theoretische inhoud gebaseerd is op de cognitieve gedragspsychologie

Voor meer informatie:

<https://www.zelfmoord1813.be/silver>

Campagne SOS Kinderdorpen erkenningsplek (in opmaak)

Creëer een erkenningsplek voor kinderen met herhaald trauma.

De brede omgeving rond kinderen en de samenleving spelen een belangrijke rol in het herstelproces van een complex trauma. Daarom roept SOS Kinderdorpen op voor een erkenningsplek voor mensen met een herhaald trauma uit de kindertijd.

Een erkenningsplek is een plek waar overlevers naartoe kunnen en hun ervaringen een plek krijgen, waar ze ervaringen van andere overlevers kunnen ontdekken, waar ze inspiratie of zelfs concrete hulp vinden om te groeien rond hun trauma. Het is een manier om uiting te geven aan een gemeenschappelijke pijn. De officiële erkenning staat symbool voor de onmisbare derde die echt luistert, steun biedt en geloof geeft aan hun ervaring. De inhuldiging staat gepland op 10 oktober 2024, Werelddag voor Mentale Gezondheid.

- **Initiatiefnemer:** SOS Kinderdorpen, samen met andere jeugdhulporganisaties en trauma-experten
- **Doelgroep:** mensen groeien rond hun trauma, het wordt iets dat we als samenleving gezamenlijk dragen
- **Doelstelling:** mensen groeien rond hun trauma. Het wordt iets dat we als samenleving gezamenlijk dragen
- **Methode:** solidariteit van een groep, want een groep geeft een gevoel erbij te horen

Voor meer informatie:

<https://www.sos-kinderdorpen.be/verhalen/beleidswerk/oproep-creeer-een-erkenningsplek-voor-kinderen-met-herhaald-trauma>

Voorbij het gedrag kijken

Train the trainer

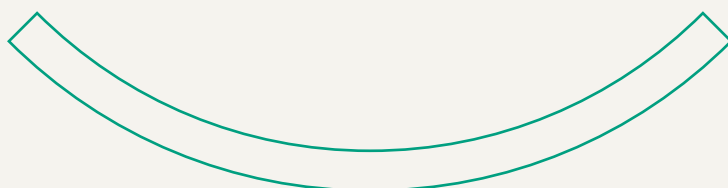
Een veilige plek om groot te worden

In het kader van het project 'Een veilige plek om groot te worden: traumasensitieve zorg voor kinderen een plaats geven' ontwikkelde SOS Kinderdorpen een train the trainer programma. Ze ontwikkelden een vorming voor gespecialiseerde diensten en voorzieningen, maatschappelijke werkers en diensten voor slachtofferhulp. Dit project liep tot maart 2022.

- **Initiatiefnemer:** SOS Kinderdorpen en het Centre for Excellence for Children's Care and Protection
- **Doelgroep:** verschillende profielen zoals sociaal pedagogen en gezondheidswerkers in een residentiële omgeving
- **Doelstelling:** aangepaste opvang bieden aan kinderen in de jeugdhulp met aandacht voor eventuele trauma's
- **Methode:** Een onlinecursus, face-2-face vormingen, organisatieontwikkeling en beleidsaanbevelingen

Voor meer informatie:

<https://www.sos-kinderdorpen.be/files/tdr-master-trainers-trauma-informed-care-nl-5f5b5ea53e8dd.pdf>

Kimiwa

KIMIWA staat voor KinderMishandeling, WAt is dat? WAt kan je doen? En betekent in het Japans 'en jij'? Want kinderen die mishandeling meemaken stellen zichzelf vaak die vraag: En jij? Ben jij er voor mij?

KIMIWA gidst je door je verschillende krachten en de veelvoorkomende valkuilen in de omgang met kindermishandeling. Dit project wil het Vlaamse jeugdwerk ondersteunen in het omgaan met verontrusting en kindermishandeling.

- **Initiatiefnemer:** Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling in samenwerking met het jeugdwerk
- **Doelgroep:** het jeugdwerk in Vlaanderen
- **Doelstelling:** een wereld van verschil maken voor kinderen en jongeren die mishandeling meemaken en hebben meegemaakt
- **Methode:** werken vanuit de eigen basiskrachten, want je basiskrachten helpen je wanneer je verontrust bent

Voor meer informatie:

<https://www.kimiwa.be/over-kimiwa/>

Het Neurosequential Model of Therapeutics (NMT) - Model in de praktijk (Bruce Perry)

Eva Kestens, psychiater, legt samen met haar team de basisprincipes van de ontwikkeling van het brein uit. Daarnaast illustreren ze de impact van trauma en verwaarlozing op de ontwikkeling van het brein en hoe dat zich vertaalt in het gedrag van een kind. Hoe beter we begrijpen hoe de omgeving en neurobiologie met elkaar in communicatie gaan, hoe beter we aangrijpingspunten vinden om therapeutisch aan de slag te gaan met gekwetste en kwetsbare kinderen en hun gezinnen.

- **Initiatiefnemer:** Kiem
- **Doelgroep:** elke hulpverlener die werkt met kinderen en jongeren met een ontwikkelingstrauma
- **Doelstelling:** ondersteuning bieden voor een omvattende traumasensitieve (therapeutische) aanpak
- **Methode:** vorming of supervisie op maat: webinar, lezing, in company training, ... waarbij je de basis van de theorie meekrijgt en handvatten om volgens deze benadering te werk te gaan

Voor meer informatie:

<https://www.kiem.team/>

Vlaams Expertise Netwerk Perinatale Mentale Gezondheid (VEN PMG)

Het VEN PMG brengt zorgactoren en professionals met een specifieke expertise in perinatale mentale gezondheid samen. Alle betrokken partners willen kwaliteitsvolle perinatale zorg realiseren en in de brede zin van het woord bij elke zorg aandacht hebben voor het psychisch welzijn van (aanstaande) moeders, hun baby, partners en andere kinderen binnen het gezin.

- **Initiatiefnemer:** Psyche als penhouder van het VEN PMG
- **Doelgroep:** (aanstaande) moeders en hun omgeving
- **Doelstelling:** kwaliteitsvolle perinatale zorg aanbieden en aandacht besteden aan het psychisch welzijn van moeders
- **Methode:** sensibiliseringscampagne, ondersteunend preventieve netwerken opstellen, basisopleidingen over PMG en zichtbaarheid van het zorgaanbod PMG

Voor meer informatie:

<https://www.psyche.be/aanbod/projectcoordinatie/perinatale-mentale-gezondheid>

Basisopleiding perinatale mentale gezondheid & infant mental health

Basispakket theoretische kaders en praktische tools voor vroedvrouwen, om aan de slag te gaan met de mentale gezondheid van moeders, partners en baby's.

- **Initiatiefnemer:** UZ Gent in samenwerking met Ghent Health Academy for Lifelong Learning (GHALL) en het Vlaams Expertise Netwerk Perinatale Mentale Gezondheid
- **Doelgroep:** vroedvrouwen
- **Doelstelling:** mentale gezondheid van moeders, partners en baby's verbeteren
- **Methode:** 4-daagse basisopleiding

Voor meer informatie:

<https://www.vroedvrouwen.be/4-daagse-basisopleiding-perinatale-mentale-gezondheid-infant-mental-health-uz-gent-gent>

De theorie en kracht van hoop

Hoopvolle mensen zijn beter in staat hun doelen te bereiken en kunnen beter anticiperen op obstakels die het bereiken van hun doelen dreigen te verhinderen. Dit vertaalt zich in motivatie en doorzettingsvermogen. De positieve psychologie ontwikkelde vanuit deze benadering de theorie van HOOP. Hoop blijkt een belangrijk bron van hulp bij diverse trauma's, langdurige stresssituaties en burn-out. De training bestaat uit 3 modules waarbij er o.a. gewerkt wordt met een Hope Centered en Trauma-Informed Care aanpak.

- **Initiatiefnemer:** European Family Justice Center Alliance (EFJCA) – implementatie Stad Antwerpen
- **Doelgroep:** professionals en vrijwilligers van geïnteresseerde organisaties die met mensen willen werken aan hoop
- **Doelstelling:** mensen zijn hoopvol, hebben (terug) controle over de eigen doelen en hebben een hoger welbevinden
- **Methode:** training bestaat uit 3 modules

Voor meer informatie:

<https://www.efjca.eu/training-de-theorie-en-kracht-van-hoop-module-1>

Traumasesensitief werken in de klas

Voor leerlingen met een vluchtverhaal en andere

Deze werkmap is een aanzet in het uitschrijven van een praktische gids voor scholen en CLB-medewerkers. De tool is erop gericht leerlingen met een vluchtverhaal en traumatische ervaringen de kans te geven hun veerkracht te vergroten. De schoolcontext is immers een dankbare plek om een veilige omgeving aan te bieden waar leerlingen veerkracht en stabiliteit vinden, na alles wat ze hebben meegemaakt.

- **Initiatiefnemer:** Vrij CLB Netwerk, GO!, OVSG, PVO en Vlaanderen onderwijs
- **Doelgroep:** leerkrachten en CLB-medewerkers
- **Doelstelling:** de aanpak op school binnen de basiszorg en de verhoogde zorg is afgestemd op leerlingen met een vluchtverhaal
- **Methode:** werkmap die leerkrachten helpt om het gedrag van leerlingen met een trauma beter te begrijpen

Voor meer informatie:

<https://www.vrijclb.be/images/WERKMAP-EN-FICHES-TRAUMA-EN-CULTUURSENSITIEF-WERKEN-OP-SCHOOL.pdf> & https://www.onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/2022-03/Trauma%20en%20cultuursensitief%20werken%20bij%20leerlingen%20met%20een%20vluchtverhaal%20en%20anderen_22032022_0.pdf

---

Samen zorg dragen voor de kleintjes en hun gezin

Vertrekkende vanuit de noden en vragen van een team of organisatie die werkt met infants en hun context wordt een passend aanbod uitgewerkt. Tijdens de workshops ligt de focus op de Infant Mental Health visie en ervaren deelnemers hoe deze visie een plek kan krijgen binnen de eigen werking. Er komen diverse thema's aan bod zoals de ouder- kindrelatie, het belang van de eerste 1000 dagen en risico- en veerkrachtfactoren.

- **Initiatiefnemer:** Pangg 0-18, samen met partners
- **Doelgroep:** professionelen uit alle sectoren die werken met infants (-9 maanden tot 5 jaar) en/of hun context
- **Doelstelling:** bouwen aan een nest rondom een gezin
- **Methode:** workshops

Voor meer informatie:

<https://pangg0-18.be/samen-zorg-dragen-voor-de-kleintjes-en-hun-gezin/>

BOUWSTEEN 2

Op maat van elk
kind en zijn/haar
context

Cultuursensitieve zwangerschapskoffer

De cultuursensitieve zwangerschapskoffer bevat cultuursensitieve illustraties die de zwangerschap en bevalling volledig in beeld brengen. Met deze koffer wil Volle Maan duidelijke informatie verschaffen aan kwetsbare zwangere vrouwen met een migratieachtergrond. De koffer is een ideale tool om aan diverse groepen informatie over te brengen en uit te wisselen over de hele zwangerschapsperiode, gaande van de zwangerschapstest tot de eerste dagen na de bevalling.

- **Initiatiefnemer:** Expertisecentrum Kraamzorg Volle Maan
- **Doelgroep:** de koffer is geschikt voor iedereen die beroepshalve in contact komt met (kwetsbare) zwangere vrouwen of personen met een kinderwens
- **Doelstelling:** de levenskwaliteit en gezondheidsvaardigheden tijdens de zwangerschap verbeteren en kwetsbare doelgroepen versterken
- **Methode:** koffer als tool: materialen en handleiding

Voor meer informatie:

<https://expertisecentrum-vollemaan.be/cultuursensitieve-zwangerschapskoffer>

'Ik kies' sensorische koffer

Dit is een activiteitenkoffer voor jong en oud, geschikt voor kinderen met ASS vanaf 6 jaar. Er bestaan verschillende themakoffers met verschillende materialen om alleen of samen mee aan de slag te gaan. De sensorische koffer is bedoeld om te leren, te ontwikkelen en tot rust te komen door te voelen, aan te raken en te ervaren.

- **Initiatiefnemer:** Autisme leeft vzw
- **Doelgroep:** voor kinderen met ASS vanaf 6 jaar
- **Doelstelling:** kalmeren, rust geven en ontspannen van jong en oud
- **Methode:** sensorisch materiaal

Voor meer informatie:

<https://www.autismeleeft.be/activiteit/ik-kies-een-koffer/sensorische-koffer>

Panda project

Het Panda project legt via uitgebreid bronnenonderzoek en klankbordsessies een opvallende leemte bloot in onderzoek over participatie van en participatief werken met infants (0-3 jaar). Het Panda project start vanuit het gegeven dat de manier waarop we kinderen begrijpen essentieel is om te voldoen aan hun recht op participatie. Via transnationaal leren en ontwikkelen wil het Pandaproject sociaal werkers en aanverwante professionals versterken om deze participatie voor en van kinderen in de jeugdhulp te realiseren.

- **Initiatiefnemer:** Arteveldehogeschool
- **Doelgroep:** sociaal werkers of hulpverleners, leidinggevend van organisaties, beleidsmakers, academici en trainers
- **Doelstelling:** vaardigheden van professionals versterken, organisaties en beleidsmedewerkers ondersteunen om participatief werk te implementeren
- **Methode:** een overzicht van tools en methoden, de ontwikkeling van een framework voor organisaties en beleid en een toolkit voor opleiders

Voor meer informatie:

<https://www.arteveldehogeschool.be/nl/onderzoek/projecten/participatie-van-infants-0-3-de-jeugdhulp-sectoroverschrijdende-cocreatie>

&

<https://www.arteveldehogeschool.be/nl/onderzoek/projecten/panda-project-participatie-van-kinderen-de-jeugdhulp>

Babo-box

Expertisecentrum Resilient People ontwikkelde een aanpak om aan de slag te gaan rond intrafamiliaal geweld. Babo is een methodiek om met kinderen in gesprek te gaan rond het gezin, om kinderen weerbaar te maken en om geweld in het gezin bespreekbaar te maken. De methodiek geeft de mogelijkheid om ook de allerkleinsten aan het woord te laten.

- **Initiatiefnemer:** Expertisecentrum Resilient People
- **Doelgroep:** professionals die beroepsmatig met jonge kinderen in aanraking komen (leerkrachten, hulp- en zorgverleners)
- **Doelstelling:** geweld in het gezin bespreekbaar maken met jonge kinderen
- **Methode:** de Babo-box reikt taal, beelden en werkvormen aan

Voor meer informatie:

<http://www.ucll.be/nl/babo>

Schildje

Schildje is tool die het onderwerp kindermishandeling op een laagdrempelige en preventieve wijze bespreekbaar maakt voor kleuters.

- **Initiatiefnemer:** Stichting Groei Veilig
- **Doelgroep:** kleuters
- **Doelstelling:** kleuters krijgen educatie over het onderwerp, ervaren dat kindermishandeling niet normaal is en dat ze hier niet schuldig aan zijn, ze kunnen erover praten
- **Methode:** lespakket waarbij rond de sociaal-emotionele ontwikkeling en de weerbaarheid van het kind wordt gewerkt

Voor meer informatie:

<https://schildje.nl/>

Nupraatikerover.be

Nupraatikerover is een chatbox voor minderjarigen die vragen hebben over of slachtoffer zijn van mishandeling, verwaarlozing of seksueel geweld.

- **Initiatiefnemer:** Vertrouwenscentrum Kindermishandeling
- **Doelgroep:** minderjarigen die vragen hebben over of slachtoffer zijn van mishandeling, verwaarlozing of seksueel geweld
- **Doelstelling:** minderjarigen voelen zich veilig om over hun ervaringen te praten en voelen dat ze er niet alleen voor staan
- **Methode:** anonieme chatbox

Voor meer informatie:

<https://www.nupraatikerover.be/>

Afgestemd opvoeden en autisme

Een ondersteuningsaanbod voor ouders van jonge kinderen met (een vermoeden van) autisme. Een pakket om dieper in te gaan op het gedrag bij jonge kinderen met autisme. Ouders worden uitgedaagd om onder het gedrag van hun kind te 'duiken' om te ontdekken wat zich achter het gedrag bevindt. Hierbij werd de nadruk gelegd op de behoeftes van het kind, hoe deze te begrijpen en in te vullen. Daarnaast is er een module om beter met hun kind te kunnen communiceren (ImPACT).

- **Initiatiefnemer:** Het Raster vzw i.s.m. CKG De Schommel
- **Doelgroep:** ouders van jonge kinderen met (een vermoeden van) autisme
- **Doelstelling:** voorbij het gedrag van het kind kijken
- **Methode:** vorming in groep

Voor meer informatie:

<https://www.hetraster.be/aanbod/>

BOUWSTEEN 3

Nesten rondom
nesten: creëer
netwerken
rondom kinderen
en gezinnen

Pedagogische basiszorg

Een stevige pedagogische basis stimuleert de ontwikkeling van kinderen en ondersteunt ouders bij het opvoeden. Daarnaast draagt het bij aan het gezond, veilig en kansrijk opgroeien en helpt het bij het omgaan met alledaagse problemen. Een pedagogische basis bestaat uit alle contacten, relaties en leefomgevingen die bijdragen aan het opgroeien en opvoeden van kinderen. Ervaringen buiten het gezin hebben immers veel invloed op de ontwikkeling van kinderen.

- **Initiatiefnemer:** Nederlands Jeugdinstituut
- **Doelgroep:** Ode en 1ste lijn
- **Doelstelling:** de samenleving vormt het fundament voor de opgroeiende kinderen, samenwerkingen overstijgen individuele belangen en creëren vertrouwen
- **Methode:** het creëren van pedagogische sociale relaties en pedagogische leefomgevingen

Voor meer informatie:

<https://www.nji.nl/publicaties/opgroeien-doe-je-samen>

Buurtgerichte netwerken

Een buurtgericht netwerk voor kinderen en gezinnen creëert binnen een buurt samen met partners en gezinnen een rijke omgeving voor alle kinderen en gezinnen en integreert essentiële functies die voor hen belangrijk zijn. In dit netwerk staat de participatie van kinderen en gezinnen centraal. Er werd een referentiekader opgesteld om de buurt te stimuleren duurzaam samen te werken.

- **Initiatiefnemer:** Agentschap Opgroeien
- **Doelgroep:** lokale besturen en partners
- **Doelstelling:** een rijke omgeving creëren voor alle kinderen en gezinnen waarbij alle voor hen essentiële elementen aanwezig zijn
- **Methode:** referentiekader en proeftuinen van buurtgerichte netwerken

Voor meer informatie:

<https://www.expoo.be/themas/buurtgerichte-netwerken>

Zorgzame buurten

In een zorgzame buurt wordt ingezet op sociale cohesie, op integrale samenwerking over levensdomeinen heen en op de toegankelijkheid van zorg. Sinds 2022 en voor een periode van 2 jaar worden 132 projecten in Vlaanderen en Brussel financieel en procesmatig ondersteund. Deze buurtgerichte netwerken werken op basis van een buurtanalyse aan verschillende doelstellingen en met verschillende doelgroepen. Ze bieden echter ook kansen om sterker in te zetten op een ondersteunende omgeving voor kinderen en gezinnen en op gerichte samenwerking rond kwetsbare gezinnen. De lokale besturen zijn steeds partner. Meestal is ook de eerstelijnszone betrokken.

- **Initiatiefnemer:** lokale besturen, lokale welzijns- of zorgvoorzieningen, burgerinitiatieven, opbouwwerk, ...
- **Doelgroep:** alle burgers binnen een bepaalde buurt, in het bijzonder burgers en kwetsbare gezinnen
- **Doelstelling:** sociale cohesie, integrale samenwerking, toegankelijke zorg
- **Methode:** buurtanalyse, burgerparticipatie, samenwerking, detectie van noden, toeleiding, etc.

Voor meer informatie:

<https://www.zorgenvoormorgen.be/zorgzamebuurten>

Maak samen tijd vrij

Vrije tijd voor kinderen in voorzieningen

Dit is een vervolg op Maak Tijd Vrij, waarbij de link tussen jongeren in de jeugdhulpvoorzieningen en het jeugdwerk werd bekeken. Het project toonde aan dat vrije tijd voor jongeren die door omstandigheden in een voorziening voor bijzondere jeugdzorg verblijven, zeer waardevol is. In dit project bouwt men verder op deze ervaringen, expertise en netwerken. Het project gaat op zoek naar hoe men werk kan maken van het recht op vrije tijd voor kinderen en jongeren in de jeugdhulp.

- **Initiatiefnemer:** Bataljong en De Ambrassade
- **Doelgroep:** jongeren uit de jeugdhulp
- **Doelstelling:** een inclusief en divers vrijetijdsbeleid voor kinderen en jongeren die verblijven in jeugdhulpvoorzieningen
- **Methode:** toolbox die lokale besturen gidst om de structurele brug tussen jeugdaanbod en jeugdhulp te versterken

Voor meer informatie:

<https://bataljong.be/boost-je-kennis/MaakSamenTijdVrij> & <https://sites.google.com/view/maak-samen-tijd-vrij/home>

Home-Start

Werken met steungezinnen en vrijwilligers

Home-Start gelooft dat sociale steun en een sterk netwerk in onze samenleving beschermende factoren zijn voor gezinnen in een kwetsbare situatie. Opgeleide Home-Start-vrijwilligers bieden wekelijks en als vriend aan huis sociale en opvoedkundige steun. Tijdens een Home-Start traject ervaren kinderen, jongeren en hun ouders hoe ze hun sterke kanten en sociaal netwerk kunnen inzetten om veel voorkomende kleine problemen, die bij het normale opvoeden en opgroeien horen, zelf kunnen oplossen, zelfs al tijdens de zwangerschap.

- **Initiatiefnemer:** Home-Start Domo vzw
- **Doelgroep:** gezinnen in kwetsbare situaties
- **Doelstelling:** draagkracht en weerbaarheid bij ouders vergroten en ouders ondersteunen op verschillende domeinen
- **Methode:** laagdrempelige en preventieve gezins- en opvoedingsondersteuning aan huis

Voor meer informatie:

<https://www.homestartvlaanderen.com/over-ons>

Bootcamps Family Seeing

Tijdens deze bootcamp word je ondergedompeld in de filosofie, het kader en de vaardigheden van Family Seeing. Family Seeing is een volksgezondheidsproject waarbij men op zoek gaat naar betekenisvolle relaties en bewust leert kijken naar de familie die we rondom ons hebben. Betekenisvolle relaties kunnen helpen in het genezingsproces van kinderen en hun gezinnen. Als mensen omringd zijn door anderen die iets voor hen betekenen of hen graag zien, vergroot dat hun welzijn en hun veerkracht.

Een bootcamp Family Seeing reikt strategieën, tools, waarden en overtuigingen aan om kinderen en jongeren in de jeugdhulp te helpen om een netwerk voor het leven op te bouwen en te behouden. Op die manier maken ze blijvend deel uit van een gemeenschap die hen onvoorwaardelijk steunt, zowel tijdens als na hun verblijf in de jeugdhulp.

- **Initiatiefnemer:** Agentschap Opgroeien, het Goestingsteam Signs of Safety West-Vlaanderen en het Antwerps Partnerschap
- **Doelgroep:** kinderen en jongeren in de jeugdhulp
- **Doelstelling:** natuurlijke netwerken rondom kinderen en hun ouders zien, activeren en faciliteren
- **Methode:** bootcamp waar o.a. strategieën, tools en waarden worden aangereikt

Voor meer informatie:

<https://www.familyseeing.org/>

&

<https://www.opgroeien.be/kennis/opleidingen-en-events/bootcamp-family-seeing>

Eigen Krachtconferentie

In deze conferentie worden alle belangrijke personen in het leven van een kind of jongere samengebracht om samen een plan uit te werken dat een oplossing biedt voor de hulpvraag van de persoon of het gezin. Het gaat dan over familie, vrienden, burens, etc. Hieruit resulteert een Eigen-Kracht plan. Het plan is het resultaat van de bijdrage van elk van de mensen die in de eigen kring besluiten wie wat concreet doet om het gestelde probleem om te lossen. Indien nodig wordt ook professionele hulpverlening betrokken om de groep te ondersteunen. Ervaring toont dat dergelijke conferenties tot creatieve en verrassende oplossingen kunnen leiden voor probleemsituaties.

- **Initiatiefnemer:** Eigen Kracht Centrale vzw
- **Doelgroep:** iedereen die een probleem heeft op elk moment waarop je ondersteuning kan gebruiken om samen met anderen een toekomstplan te maken
- **Doelstelling:** probleemsituaties bij gezinnen worden op een diverse manier opgelost door een beroep te doen op de bijdrages van het eigen netwerk
- **Methode:** een bijeenkomst van een diverse mix aan personen

Voor meer informatie:

<https://eigenkrachtcentrale.be/werken-bij-ek/>

Open-hart-cirkels

Een open-hart-cirkel is een ontmoeting en creëert een verbindende dialoog voor al wie geraakt is door de crisis of vastgelopen situatie. In een cirkel van veiligheid en gedragenheid wordt een gezin uitgenodigd om angst, liefde, verdriet en verlangens te uiten en te beluisteren.

- **Initiatiefnemer:** Willy Vandamme en Lut Wouters
- **Doelgroep:** jongeren, jongvolwassen (25 jaar), hun familie en hun omgeving
- **Doelstelling:** gezinnen vinden een weg in het omgaan met de psychische kwetsbaarheid van één van hun naasten, de kans op risicovol gedrag verkleint, de instroom in een residentiële psychiatrische setting wordt voorkomen
- **Methode:** een 1 cirkel traject bestaat uit een voorbereidend gesprek, een open-hart-cirkels en de nazorg

Voor meer informatie:

<https://www.opgroeien.be/kennis/databank-kwaliteitsvolle-praktijken/open-hart-cirkels>

Inloopteams

Een inloopteam staat voor een Integraal Laagdrempelig OpvoedingsOndersteuningsPunt. Het team bereikt en ondersteunt (aanstaande) gezinnen met jonge kinderen in een moeilijke leefsituatie. Door het groepsgericht aanbod speelt het inloopteam in op de sterkte van het samenbrengen van verschillende gezinnen.

- **Initiatiefnemer:** Huizen van het Kind
- **Doelgroep:** gezinnen en aanstaande gezinnen die zich in een maatschappelijke kwetsbare positie bevinden en die jonge kinderen hebben
- **Doelstelling:** ontwikkelingskansen van kinderen versterken, vaardigheden en draagkracht van de opvoedingsverantwoordelijken versterken, draaglast van de opvoedingsverantwoordelijken zo veel mogelijk verminderen, het sociale netwerk van gezinnen versterken, bijdragen tot de ontwikkeling van structurele oplossingen op het vlak van armoedebestrijding die ontwikkeling positief beïnvloeden
- **Methode:** onthaalfunctie, groepsactiviteiten en individuele ondersteuning

Voor meer informatie:

<https://www.kindengezin.be/nl/professionelen/sector/huis-van-het-kind-en-aanbod/inloopteam>

PONDO-project

PONDO-project is een ondersteunend preventief netwerk dat samen met druggebruikende ouders op zoek gaat naar verantwoord ouderschap. De veiligheid van het (on)geboren kind staat hierbij centraal.

- **Initiatiefnemer:** Samenwerkingsverband tussen MaPa, Parel U.Z. Leuven, CKG De Schommel vzw, Kind & Gezin en het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Vlaams-Brabant
- **Doelgroep:** druggebruikende ouders
- **Doelstelling:** het verkleinen van het risicoprofiel bij kinderen van druggebruikende ouders
- **Methode:** een gezin wordt bij het kernteam PONDO aangemeld, nadien wordt er een preventief netwerk en een plan met verschillende mogelijke scenario's opgestart

Voor meer informatie:

<https://www.vad.be/artikels/detail/druggebruikende-ouders-en-verantwoord-ouderschap-pondo-helpt>

Baby- en peuterspeelpunten in Huizen van het Kind

Een speelpunt is een ideale plek om er als (groot)ouder even tussenuit te gaan met de baby of peuter. Het is een ontmoetingsplaats waar ouders met hun kinderen samenkomen. Zeker tijdens de coronaperiode leerden baby's en peuters weinig nieuwe omgevingen kennen en deden ze weinig nieuwe ervaringen op. De speelpunten willen opnieuw zorgen voor een laagdrempelige toegang tot sociale belevingen. Bovendien zijn ze een zinvolle voorbereiding op de schoolcontext. Ook voor ouders zijn het ideale plekken om ervaringen uit te wisselen over het opvoeden.

- **Initiatiefnemer:** Huizen van het Kind
- **Doelgroep:** (groot)ouders met hun baby, peuter of kleuter tot drie jaar
- **Doelstelling:** kinderen zijn voorbereid om naar de kleuterschool te gaan, zowel kinderen als de ouders voelen zich sterker om deze stap te zetten
- **Methode:** drie samenkomsten, op basis van overkoepelende thema's

Voor meer informatie:

<https://www.huisvanhetkindleuven.be/speelplekken> & <https://issuu.com/stadgeel/docs/infogeel-2209-def/s/16698540>

Buddy-project

Een buddy werking is een vorm van informele steun aan personen met een ondersteuningsnood. Vrijwilligers worden gelinkt aan personen om hen via heel laagdrempelige contacten en activiteiten bij te staan. De buddywerking kan opgestart worden voor verschillende doelgroepen zoals kinderen, jongeren, gezinnen in kwetsbare situaties, aanstaande ouders, nieuwkomers ... .

- **Initiatiefnemer:** verschillende organisaties
- **Doelgroep:** personen met nood aan een vorm van ondersteuning
- **Doelstelling:** het versterken van informele netwerken en sociale steun
- **Methode:** toewijzing van een vrijwilliger die nabij is aan een persoon in een situatie van kwetsbaarheid

Voor meer informatie:

<https://www.expoo.be/buddys-bij-de-wieg> &

<https://www.tervuren.be/welzijn-en-zorg/buddywerking>

&

<https://www.psyche.be/aanbod/>

[projectcoordinatie/buddywerking-vlaanderen](https://www.psyche.be/aanbod/projectcoordinatie/buddywerking-vlaanderen)

Opvoedingsondersteuners ouders met een beperking

Mobilant ondersteunt mensen met een beperking in zelfstandig wonen en leven. Opvoedingsondersteuners binnen Mobilant stimuleren en versterken ouders met een beperking in een positieve aanpak en opvoeding van hun kinderen.

- **Initiatiefnemer:** Mobilant
- **Doelgroep:** ouders met een beperking die zelfstandig wonen en leven
- **Doelstelling:** ondersteuning bij positieve aanpak in de opvoeding
- **Methode:** groepscursussen, workshops

Voor meer informatie:

<https://huisvanhetkindkontich.be/mobilant/>

&

<https://www.mobilant.be/>

BOUWSTEEN 4

Inzetten op
vaardigheden
voor veerkracht:
veilige relaties
en regulatie van
stress

Basisvaardigheden voor kinderen en jongeren

I feeeeeel good

Dit initiatief wil van elke school een Goedgevoel school maken waar pesten zo veel mogelijk vermeden wordt en waar het omgaan met (basis)gevoelens en deze leren (h)erkennen ondersteund wordt.

- **Initiatiefnemer:** vzw School zonder pesten
- **Doelgroep:** leerkrachten in het kleuter- en basisonderwijs, kinderen en ouders
- **Doelstelling:** kinderen leren omgaan met hun gevoelens, een school is een plek waar iedereen zich goed voelt en waar geen plaats is voor pestgedrag
- **Methode:** creatieve Goedgevoel-projecten en didactisch materiaal

Voor meer informatie:

<https://www.ifeeeeeelgood.be/>

Zelfzorg en veerkracht

In tijden van psychische kwetsbaarheid

Als je geconfronteerd wordt met een psychische kwetsbaarheid van een familielid of naaste, is het in de eerste plaats wellicht een kwestie van 'overleven'. Nadien volgt een lange weg van o.a. zoeken, zorgen en aanvaarden. Similes gaat op zoek naar hoe je jezelf als kind of als ouder de nodige voedingsbodem geeft om deze zoektocht vol te houden en om veerkrachtig te blijven. Zowel het delen van ervaringen als het luisteren naar verhalen zijn essentiële elementen.

- **Initiatiefnemer:** Similes
- **Doelgroep:** mensen die geconfronteerd worden met de psychische kwetsbaarheid van een familielid of een naaste
- **Doelstelling:** de zoektocht in het leren omgaan met de psychische kwetsbaarheid van dierbare personen wordt verlicht
- **Methode:** verhalen en getuigenissen delen, je hart luchten en via een warme babbel je zorgen delen

Voor meer informatie:

<https://nl.similes.be/zelfzorg/zelfzorg-en-veerkracht> & <https://warmebabbel.be/>

Raket

De sociale vaardigheden van kleuters versterken

Tijdens RAKET-lessen gaat de RAKET-begeleider en de klasleerkracht aan de slag met de sociale vaardigheden van de kinderen. Dit gebeurt zowel op de speelplaats als in de klas. Daarnaast krijgen ouders een toelichting over de werking en de visie van RAKET tijdens ouderbabbels en kijk-en-doe-momenten in de klas. Ook leerkrachten worden bij RAKET betrokken.

- **Initiatiefnemer:** RAKET Vlaanderen
- **Doelgroep:** kleuters uit de 3e kleuterklas, ouders en het leerkrachtenteam
- **Doelstelling:** een positieve interactie in de klas en op de speelplaats
- **Methode:** een kringmoment, een activiteit in kleine groepjes en een speelplaats-goed-gedrag-spel en ouderbabbels

Voor meer informatie:

<https://www.raketvlaanderen.com/>

Good Behavior Game

Dit is een klasmanagement strategie die agressief en verstorend gedrag in de klas wil verminderen en latere criminaliteit wil voorkomen.

- **Initiatiefnemer:** AIR Center for Integrating Education and Prevention Research in Schools
- **Doelgroep:** kinderen in de eerste jaren van de basisschool
- **Doelstelling:** storend gedrag in de klas komt minder voor en de kans op latere criminaliteit verminderd
- **Methode:** uitgebreide en praktijkgerichte trainingsaanpak

Voor meer informatie:

<https://www.kansashealthmatters.org/promisepractice/index/view?pid=911>

Goed in je vel met NokNok

NokNok is een website waar jongeren van 12 tot 16 jaar kunnen werken aan hun mentaal welbevinden. Het is een plek waar jongeren het eigenaarschap krijgen om echt aan de slag te gaan met wetenschappelijk onderbouwde informatie, tips en oefeningen, en dit helemaal op hun maat. Het gebeurt op een laagdrempelige, anonieme en veilige manier.

- **Initiatiefnemer:** het Vlaams Instituut Gezond Leven
- **Doelgroep:** jongeren van 12 tot 16 jaar
- **Doelstelling:** jongeren voelen zich goed in hun vel
- **Methode:** website met diverse tools en oefeningen zoals video's, oefeningen, verhalen etc.

Voor meer informatie:

<https://www.noknok.be/>

Nesten op school

Het nestproject biedt sociaal-emotionele zorg aan op maat van scholen, organisaties en verenigingen. Kinderen die dreigen uit de boot te vallen door sociaal-emotionele problemen en/of binnen een kwetsbare context opgroeien worden via dit project extra ondersteund, zowel op individueel als op groepsniveau. Nesten op School is een preventieve en kindgerichte methodiek waarbij zowel kinderen als begeleiders worden versterkt.

- **Initiatiefnemer:** JEZ!
- **Doelgroep:** kinderen uit de kleuter en lagere school, en het leerkrachtenteam
- **Doelstelling:** het creëren van een verbindend en positief leef- en groepsklimaat
- **Methode:** speelse beweegoefeningen, gesprekstechnieken en rustbrengers

Voor meer informatie:

<https://actie.jezofficial.be/nl-NL/nestproject-in-poperinge> & <https://benedictientje.kbrp.be/nesten.html>

Rots & Water-oefeningen

Sterk als een rots, wendbaar als water

Rots staat voor het kunnen aangeven van je eigen grenzen, zelfstandig beslissingen kunnen nemen en je eigen weg kunnen gaan. Water staat voor communicatie, luisteren, oplossingsgericht denken en de grenzen van anderen respecteren.

In Rots & water oefeningen leren kinderen voor zichzelf opkomen en omgaan met groepsdruk. Daarnaast leren ze trouw blijven aan hun eigen gedachten en gevoelens, en leren ze om vol zelfliefde om te gaan met anderen.

- **Initiatiefnemer:** Rots & Water instituut NL
- **Doelgroep:** leerlingen van 9 tot 18 jaar
- **Doelstelling:** kinderen leren op een positieve manier kritisch over zichzelf, leren zich mild op te stellen en leren assertief te zijn
- **Methode:** diverse klasoefeningen

Voor meer informatie:

<https://www.rotsenwater.nl/algemeen/wat-is-het-rots-en-water-programma/>

&

<https://www.gezondleven.be/happysnacks/rots-water-oefeningen>

Rustbox

De rustbox helpt kinderen, jongeren en hun begeleiders om 'rustig' te blijven of te worden. Met deze theoretisch onderbouwde tool reguleer je het stressniveau en verlaag je de spanningsopbouw bij kind, jongere en begeleider. Daarnaast krijg je via de rustplanner en de rustotheek zicht op triggers en mogelijke rustgevers.

- **Initiatiefnemer:** MPC Terbank en Icoba
- **Doelgroep:** voor begeleiders, leerkrachten of ouders
- **Doelstelling:** een kalm brein creëren en conflict en agressie voorkomen
- **Methode:** een box met diverse tools

Voor meer informatie:

<https://rustbox.be/blok/rustbox/0.1/public/rustbox.php>

Basisvaardigheden voor ouders

Omgaan met stress

Stress Control is een outreachende psycho-educatieve en normaliserende aanpak op wijkniveau. Onderzoek toont aan dat deze aanpak erin slaagt een populatie te bereiken die de klassieke hulpverlening vaak niet bereikt, zoals kansarme buurten. De sessies vinden plaats in parochiezalen, achterzaaltjes van lokale pubs en gelijkaardige, laagdrempelige ruimten in de wijkomgeving. In het programma leren deelnemers vaardigheden ontwikkelen die hen helpen om te gaan met stress en angstige gevoelens.

- **Initiatiefnemer:** Stress control
- **Doelgroep:** breed publiek
- **Doelstelling:** mensen leren omgaan met hun angsten en stress
- **Methode:** masterclasses voor grote groepen

Voor meer informatie:

<https://stresscontrol.org/stress-control/>
&
https://www.zorgneticuro.be/sites/default/files/Zorgnet%20lcuro%20-%20Public%20mental%20health%20-%20brochure_web-Spreads.pdf

---

Veerkrachtgericht groepswork

Expertisecentrum Kraamzorg werkt aan een kwaliteitsvol kader rond het perinataal groepsaanbod waarbij de klemtoon ligt op het ondersteunen van veerkracht in de transitie naar het ouderschap. Dit doen ze door perinatale groepsbijeenkomsten te organiseren. Voor dit groepsaanbod werd een Train-the-trainer draaiboek ontwikkeld. Momenteel wordt het aanbod uitgetest in 5 Huizen van het Kind. Professionals kunnen het draaiboek gebruiken bij het organiseren van perinatale groepsbijeenkomsten. Op die manier kunnen de bijeenkomsten afgestemd worden op de noden van de groep.

- **Initiatiefnemer:** ECK De Kraamvogel in samenwerking met diverse partners uit het werkveld
- **Doelgroep:** aanstaande ouders
- **Doelstelling:** kwaliteitsvol perinataal groepsaanbod
- **Methode:** het draaiboek omvat verschillende sessies voor de groepsbijeenkomsten waarbij er afwisseling is tussen informatieoverdracht, een doe-opdracht en aandacht voor psycho-emotionele aspecten

Voor meer informatie:

<https://www.opgroeien.be/kennis/toolbox/draaiboek-draaiboek-perinataal-groepsaanbod>
&

<https://www.kraamvogel.be/perinataal-werkveld/workshops-professionelen/perinataal-werkveld/1571-train-the-trainer-werken-met-het-perinataal-draaiboek>
&

<https://www.kraamvogel.be/eck-blogt/431-5-vlaamse-proeftuinen-perinataal-veerkracht-ondersteunend-groepsaanbod-in-een-huis-van-het-kind>

Aware parenting

Aware parenting is een visie op ouderschap met een paradigmaverschuiving die generationele opvoedingspatronen doorbreekt en veel traditionele aannames over opvoeding in vraag stelt. De benadering wil inzetten op de relaties tussen de ouder en het kind.

De 3 fundamenten van aware parenting zijn: hechtingsbevorderend ouderschap, democratische discipline en herstel van stress en trauma.

- **Initiatiefnemer:** Aletha Solter is de grondlegger van deze opvoedingsfilosofie
- **Doelgroep:** ouders van jonge kinderen
- **Doelstelling:** afgestemd ouderschap
- **Methode:** opvoedingsfilosofie

Voor meer informatie:

<https://awareparenting.gent/wat-is-aware-parenting/>

&

<http://www.awareparenting.com/dutchprinciples.htm>

Video feedback Intervention to promote Positive Parenting and Sensitive Discipline (VIPP-SD)

Een impressie van bezoeken

Dit is een kortdurende preventieve interventie voor ouders van kinderen van 1 tot 6 jaar. Tijdens een aantal bezoeken bij het gezin thuis leren ouders de wereld te zien door de ogen van hun kind en krijgen zij handvatten voor sensitief opvoedgedrag, het stellen van grenzen en het reguleren van lastig gedrag.

- **Initiatiefnemer:** Instituut Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit Leiden (Prof. dr. Femmie Juffer, Prof. dr. Marian Bakermans-Kranenburg en Prof. dr. Marinus van Ijzendoorn)
- **Doelgroep:** ouders met problemen bij sensitief opvoeden of het stellen van grenzen
- **Doelstelling:** gedragsproblemen voorkomen of verminderen door de versterking van opvoedingsvaardigheden van ouders, met aandacht voor positieve interactie en sensitieve disciplineringsstrategieën
- **Methode:** werken via filmopnames, herbekijken van deze opnames met discussie

Voor meer informatie:

<https://www.universiteitleiden.nl/vipp/over-vipp/over-vipp-sd>

&

<https://www.nji.nl/interventies/video-feedback-intervention-to-promote-positive-parenting-and-sensitive-discipline>

Waakzaam zorgen voor tieners

Deze ouderreeks maakt het gedachtegoed 'Nieuwe Autoriteit en Geweldloos Verzet' bruikbaar voor het dagelijks opvoeden van tieners. Begrenzen vanuit nabijheid en zorg, met aandacht voor de positieve relatie tussen de opvoeder en de jongere.

- **Initiatiefnemer:** Sven Bussens
- **Doelgroep:** ouders en andere opvoedingsverantwoordelijken met kinderen van 12 tot 18 jaar, die vragen, onzekerheden en spanningen ervaren in het dagelijks opvoeden van hun tiener(s)
- **Doelstelling:** ouders voelen zich voldoende competent in de opvoedingscontext, ouders hebben voldoende handvatten om verder te investeren in hun relatie met het kind
- **Methode:** werken in kleinere groepen, thematische bijeenkomsten

Voor meer informatie:

<https://www.opgroeien.be/kennis/databank-kwaliteitsvolle-praktijken/waakzaam-zorgen-voor-tieners>

Minding the baby

Dit is een interdisciplinair huisbezoek programma dat jonge moeders in risicosituaties op verschillende manieren helpt. Een interventieteam, bestaande uit o.a. een klinisch maatschappelijk werker en een verpleegkundige, werkt op verschillende manieren met moeders en baby's om de reflectieve capaciteiten van moeders te ontwikkelen. De aanpak blijkt bijzonder geschikt te zijn voor getraumatiseerde moeders en hun families aangezien het gericht is op het aanpakken van specifieke relatieverstoringen die voortkomen uit het vroege trauma en de ontspoorde hechtingsgeschiedenis van moeders.

- **Initiatiefnemer:** Yale University, A. Slade, L. Sadler, C. De Dios-Kenn, Denise Webb, J. Currier-Ezepchick, L. Mayes
- **Doelgroep:** moeders van 14 tot 25 jaar
- **Doelstelling:** moeders ontwikkelen en versterken hun reflectieve vaardigheden en de hechtheidsrelatie is sterker
- **Methode:** een interventie die gebruik maakt van een mentaliteitsbenadering

Voor meer informatie:

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16649676/>
&
<https://www.annafreud.org/research/past-research-projects/minding-the-baby/>

Make room for the baby

Perinatal Child-Parent Psychotherapy to Repair Trauma and Promote Attachment

Deze methode is gericht op de traumatische stress en ongunstige levenservaringen van toekomstige ouders. Uitgebreide casussen illustreren manieren om moeders en vaders te helpen begrijpen hoe trauma hen heeft beïnvloed. Daarnaast helpen ze de fysieke en emotionele uitdagingen van het ouderschap te overwinnen, essentiële zorgcompetenties op te bouwen en de veiligheid van hun baby's en zichzelf te waarborgen. De culturele overwegingen in het werken met diverse families worden behandeld aan de hand van specifieke voorbeelden van interventies.

- **Initiatiefnemer:** A. F. Lieberman, M. A. Diaz, G. Castro, G.O. Bucio
- **Doelgroep:** zwangere vrouwen en hun partners van wie de mogelijkheid om een baby op te voeden is aangetast door traumatische stress en ongunstige levenservaringen
- **Doelstelling:** toekomstige ouders met traumatische stress ondersteunen in het zwangerschapsproces
- **Methode:** via uitgebreide cases

Voor meer informatie:

<https://www.guilford.com/books/Make-Room-for-Baby/Lieberman-Diaz-Castro-Bucio/9781462551903>

Basic Trust

Specialisten in trauma en hechting

Deze organisatie werkt vanuit de basis, aan de basis. De basis is het vertrouwen dat een kind heeft in zichzelf en in zijn vaste opvoeders. Vertrouwen dat angsten en bedreigingen overwonnen kunnen worden in de nabijheid van de opvoeders, dat er troost en bescherming is en vertrouwen op passende begeleiding.

- **Initiatiefnemer:** Basic Trust
- **Doelgroep:** ouders
- **Doelstelling:** kinderen herstellen hun basisvertrouwen
- **Methode:** wetenschappelijk beproefde aanpak: intake, psycho-educatie, adviesgesprek, behandeling

Voor meer informatie:

<https://www.basictrust.com/>

Gericht op specifieke doelgroepen

Lotgenotenwerking voor overlevers van kindermishandeling

Weerklank voor overlevers van kindermishandeling

Echo verenigt overlevers van kindermishandeling in Vlaanderen. Samen met en voor overlevers creëert Echo een veilige plaats waar lotgenoten kunnen samenkomen, hun verhaal kunnen delen en (h)erkenning bij elkaar kunnen vinden. Echo reikt de hand uit naar de hulpverlening, ze werken samen en voeren samen strijd tegen kindermishandeling.

- **Initiatiefnemer:** Echo lotgenotenwerking
- **Doelgroep:** lotgenoten, overlevers, de gehele samenleving
- **Doelstelling:** de verenigde stem van overlevers in de samenleving laten weerklanken en het taboe doorprikken
- **Methode:** online bijeenkomsten met max. 10 personen, geleid door een ervaringsdeskundige

Voor meer informatie:

<https://www.echo-lotgenotenwerking.be/>

Kinderen van Ouders met Psychische Problemen (KOPPP) praatgroepen

Met lotgenoten in contact komen, als jonge KOPPPer of als KOPPPer op leeftijd, helpt altijd. Een KOPPPer blijf je immers je hele leven lang. Ongestoord je verhaal kunnen doen zonder jezelf zorgen te moeten maken over negatieve reacties of onbegrip is tijdens het verwerkingsproces essentieel.

- **Initiatiefnemer:** Similes
- **Doelgroep:** KOPPPer
- **Doelstelling:** Facilitatie van het verwerkingsproces: je verhaal doen in een veilige omgeving zonder negatieve reacties of onbegrip
- **Methode:** praatgroepen

Voor meer informatie:

<https://nl.similes.be/nieuws/kopp-koap-praatgroep-vlaams-brabant>

Ondersteuning en hulp voor slachtoffers

De medewerkers van Slachtofferhulp helpen mensen met de verwerking van een schokkende gebeurtenis. Ze luisteren naar je verhaal, horen hoe het met je gaat en geven informatie en duiding bij gevoelens en stress. Slachtofferhulp biedt zowel emotionele ondersteuning, als juridische informatie, een wegwijzer en praktische ondersteuning aan.

- **Initiatiefnemer:** CAW groep
- **Doelgroep:** mensen die een schokkende gebeurtenis meemaakten en dit verwerken
- **Doelstelling:** mensen krijgen een integrale begeleiding en emotionele ondersteuning bij hun verwerkingsproces
- **Methode:** informatie en ondersteuning bieden

Voor meer informatie:

<https://www.caw.be/hoe-wij-helpen/begeleiding/schokkende-gebeurtenis/slachtofferhulp/>

Gezin onder invloed

Veerkracht van ouders en kinderen versterken

Heel wat kinderen uit de lagere school groeien op in een gezin waar (één van) de ouder(s) kampt met een alcohol- en/of drugprobleem. Het project informeert en ondersteunt lagere schoolkinderen die opgroeien in een gezin onder invloed, via getuigenissen van lotgenootjes en hun ouders.

- **Initiatiefnemer:** Expertisegroep Ouders onder invloed en het Huis van het Kind Leuven
- **Doelgroep:** lagere schoolkinderen die opgroeien in een gezin onder invloed
- **Doelstelling:** de thematiek op de agenda zetten van scholen en organisaties die werken met lagere schoolkinderen, de impact van drug – en alcoholgebruik op het kind belichten en iedere kijker aanzetten tot zelfreflectie
- **Methode:** beeldmateriaal: een sensibiliseringsfilmpje en vier themafilmpjes

Voor meer informatie:

<https://www.vad.be/artikels/detail/gezin-onder-invloed-veerkracht-van-ouders-en-kinderen-versterken>

Bezoekruimtes

Een bezoekruimte biedt een plaats waar een omgangsregeling tussen ouder en kind kan worden uitgebouwd. Er wordt begeleiding voorzien.

- **Initiatiefnemer:** CAW-groep
- **Doelgroep:** minderjarige kinderen na een contactbreuk met ouders, grootouders, broers en zussen of andere belangrijke personen voor het kind
- **Doelstelling:** het opstellen van een omgangsregeling zonder nodige tussenkomst van het CAW en het herstellen van het gebroken contact
- **Methode:** De bezoekruimte werkt met een aantal principes zoals evaluatie van de contacten en het tijdelijke karakter van de bezoekruimte

Voor meer informatie:

<https://www.caw.be/hoe-wij-helpen/begeleiding/relatie-gezin-omgeving/bezoekruimte/>

Kinderen uit de knel

Dit is een groepsprogramma voor ouders en hun kinderen in een moeilijke scheiding. De ouders in scheiding zitten soms verwickeld in een strijd over o.a. de zorg voor de kinderen, financiën, de woonsituatie... Ook de kinderen kunnen hieronder lijden. Het traject heeft in België gelopen en loopt nu nog in Nederland.

- **Initiatiefnemer:** Intersectorale samenwerking tussen verschillende diensten in de jeugdhulpverlening: CCG, CAW, Vertrouwenscentrum Kindermishandeling
- **Doelgroep:** gezinnen in een vechtscheiding
- **Doelstelling:** positief ontwikkelingsklimaat creëren voor de kinderen binnen de echtscheiding
- **Methode:** wetenschappelijk gebaseerde traject

Voor meer informatie:

<https://kinderenuitdeknel.nl/> & <https://sites.google.com/a/kinderenuitdeknel.be/kinderenuit-de-knel/aanbod>

Kinderen Adviseren Na Scheiding: KANS!

Deze vzw zet zich in voor kinderen van gescheiden ouders. Zij denken met hen mee en geven tips. Ze leren hen (over)leven met gescheiden ouders. Kinderen dienen zo weinig mogelijk de negatieve ervaringen van een scheiding te ervaren. Via het programma, KANS! kunnen kinderen met gescheiden ouders herkenning, erkenning, perspectief en hoop krijgen.

- **Initiatiefnemer:** vzw Kinderen Adviseren Na Scheiding
- **Doelgroep:** voor alle kinderen en jongeren van gescheiden ouders
- **Doelstelling:** kinderen zo min mogelijk de negatieve gevolgen van een scheiding laten ervaren en hun stem hoorbaar maken
- **Methode:** interactieve workshops, ervaringsdeskundigen en lotgenotenwerking

Voor meer informatie:

<https://kinderenadviserennascheiding.be/>

Hoogspanning in huis

Huis van het kind Leuven wil de spanning tussen (ex)partners uit de leefwereld van kinderen houden.

- **Initiatiefnemer:** Huis van het kind Leuven
- **Doelgroep:** (ex)partners die in een vechtscheiding/spanningsrelatie zitten
- **Doelstelling:** de spanning tussen ouders uit het leven van kinderen houden
- **Methode:** 5-delige interactieve vormingsreeks voor ouders

Voor meer informatie:

<https://www.huisvanhetkindleuven.be/hogspanning-huis>

Tienerouderschap

Fara is een professionele organisatie die luistert, informeert en begeleidt zwangerschapskeuzes zowel voor, tijdens als na de keuze. FARA heeft een aanbod rond kinderswangerschap, ongeplande zwangerschap, prenatale testen, zwangerschapsverlies en tienerzwangerschap. De FARA-medewerkers informeren tienerouders, begeleiden hen in de keuze en ondersteunen hen in het jonge ouderschap. Specifiek organiseren ze moederweekends voor mama's tot 21 jaar en hun kinderen. Daar leren tienermama's elkaar kennen en wisselen ze ervaringen uit.

- **Initiatiefnemer:** Fara samen met Lejo
- **Doelgroep:** moeders tot 21 jaar
- **Doelstelling:** jonge moeders ondersteunen
- **Methode:** weekends en activiteiten

Voor meer informatie:

<https://www.fara.be/>

Ouder ben je niet voor even, wel voor het leven

De Vijver vzw zet een ondersteuningstraject op voor huidige en toekomstige ouders met een verstandelijke beperking waarbij de focus ligt op hun ouderrol en hun wens om ouder te zijn.

- **Initiatiefnemer:** De Vijver vzw
- **Doelgroep:** huidige en toekomstige ouders met een verstandelijke beperking
- **Doelstelling:** faalervaringen ombuigen naar leerervaringen door samen uit te zoeken op welke specifieke wijze ze hun ouderrol kunnen (blijven) vervullen
- **Methode:** een langdurige maar laag intensieve en sterk mee evoluerende ondersteuning waarvoor het RTH-instrument geschikt is

Voor meer informatie:

<https://www.devijvervzw.be/de-vernieuwende-rth-projecten-van-de-vijver-iets-voor-jou/ouder-ben-je-niet-heel-even-wel-voor-het-leven>

BOUWSTEEN 5

Creëer als dienst-
en hulpverlener
de nodige
allianties

Aura XS

Samen, actief op zoek naar verbinding

Met dit pilootproject wil Aura vzw uitsluiting in scholen tegengaan en gedragsproblemen in het basisonderwijs aanpakken door het ontwikkelen, vormen en trainen van fast teams van ondersteuners vanuit de bestaande ondersteuningsnetwerken. Hun aanpak is gericht op 4 doelstellingen met elk hun eigen doelgroep. De eerste doelgroep zijn de leerlingen, opdat ze hun plek op school kunnen behouden met het oog op het realiseren van een positieve schoolloopbaan en het behalen van een kwalificatie. De tweede zijn de leerkrachten, zodat ze hun drive en enthousiasme overeind houden om kennis over te dragen. De derde zijn de ouders, zodat ze in constructieve dialoog met de school kunnen samenwerken. Tot slot is er ook nog de school, opdat de school een deskundig en bewust beleid kan (blijven) voeren.

- **Initiatiefnemer:** vzw Aura (samen met Vormingscentrum LIGANT en Oranjehuis Kortrijk)
- **Doelgroep:** leerlingen die dreigen uitgesloten te worden, de volledige klasgroep, het lerarenkorps en de schoolcontext
- **Doelstelling:** problemen van uitsluiting bij kinderen in de latere schoolloopbaan voorkomen
- **Methode:** interventie van fast teams

Voor meer informatie:

<https://www.vzwaura.be/aura-xs>

Connect 0-4

Dit programma bevordert de preventie, vroegdetectie en vroeginterventie van psychische problemen bij gezinnen met jonge kinderen. Via kortdurende ondersteuning van professionals wil Connect 0-4 handvatten aanbieden aan professionals wanneer zij intuïtief aanvoelen dat er iets gaande is dat van invloed kan zijn op de psychische gezondheid van het jonge kind. De bezorgdheden kunnen gaan over de kindfactoren, maar ook over onderlinge relaties of het contact met de ouders.

- **Initiatiefnemer:** Radar, netwerk Geestelijke Gezondheid Kinderen en Jongeren Oost-Vlaanderen
- **Doelgroep:** alle professionals die in contact komen met Oost-Vlaamse gezinnen met kinderen van -9 maanden tot 4 jaar in hun (gezins-)context
- **Doelstelling:** professionals worden ondersteund
- **Methode:** kortdurende ondersteuning, via een telefonisch consult en/of mobiele interventies in de context

Voor meer informatie:

<https://www.radar.be/connect0-4/>

Brede basiszorg in onderwijs

Rol van pedagogische begeleidingsdiensten (PBD) en centra voor leerlingenbegeleiding (CLB)

De basis van deze brede basiszorg ligt bij het decreet van 27 april 2018 betreffende de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding. Het decreet bepaalt dat elke school op het vlak van leerlingenbegeleiding een basisaanbod heeft voor alle leerlingen en extra zorg biedt aan leerlingen voor wie dat niet volstaat.

Zowel het PBD en het CLB spelen hier een belangrijke rol in, daarom is een goede samenwerking tussen hen essentieel.

- **Initiatiefnemer:** PBD en CLB in samenwerking met scholen
- **Doelgroep:** leerlingen
- **Doelstelling:** een betere begeleiding van de leerlingen
- **Methode:** verbindende en constructieve samenwerking

Voor meer informatie:

https://www.clb-kempen.be/wp-content/uploads/2020/04/VrijCLB-NW-RolPBDenCLBinversterkenvanInbegeleidingopschool_20190328.pdf

---

Born in Belgium Professionals

Dit is een project dat een digitale tool aanbiedt, ontwikkeld door en voor professionals die werken met of voor (kwetsbare) zwangere vrouwen. De tool is een online, gedeeld platform dat informatie over de psychosociale situatie van de zwangere vrouw centraliseert en ter beschikking stelt van haar hulp- en zorgverleners uit de (para)medische en sociale sector. Het online platform ondersteunt de hulp- en zorgverleners om tijdens de zwangerschap een volledige omkadering op maat van de psychosociale noden van de zwangere vrouw aan te bieden.

- **Initiatiefnemer:** RIZIV
- **Doelgroep:** professionals die werken met of voor (kwetsbare) zwangere vrouwen
- **Doelstelling:** psychosociale kwetsbaarheden worden tijdig gescreend en informatie wordt correct ter beschikking gesteld, hulp- en zorgverleners kunnen proactief en efficiënt zorg aanbieden, optimalisatie van de toegang tot de zorg
- **Methode:** digitale interactieve tool

Voor meer informatie:

<https://borninbelgiumpro.be/>

Handle with care

Dit is een innovatief samenwerkingsproject in Mechelen tussen politie en onderwijs, na interventies voor situaties van intrafamiliaal geweld. Scholen worden ingelicht over het feit dat er bij een leerling thuis een politie-interventie is geweest. Op die manier kan de school voldoende aandacht geven aan het kind en trachten stress reducerend te werken. De school ontvangt enkel de naam van het kind, en wordt niet op de hoogte gebracht van de inhoud van de interventie.

- **Initiatiefnemer:** VECK in samenwerking met Stad Mechelen
- **Doelgroep:** leerlingen waarbij een politie-interventie is geweest in de thuisomgeving
- **Doelstelling:** leerlingen bijzondere aandacht geven en traumasensitief handelen en reageren
- **Methode:** sensitief reageren, bewustzijn creëren in de school rond traumasensitief handelen

Voor meer informatie:

<https://expertisecentrumkindermishandeling.be/>

Pedagogische trajecten (PeTra)

Dit zijn korte trajecten voor kinderen en jongeren tussen 8 en 16 jaar oud die het een bepaalde periode sociaal en/of emotioneel moeilijker hebben. De vragen kunnen erg verschillend zijn, bijvoorbeeld jongeren die gemakkelijk ruzie maken of die net eerder teruggetrokken zijn. Tijdens deze trajecten gaat de aandacht naar de talenten en naar het werken aan een positieve verbondenheid. Het programma is een afwisseling tussen actie en reflectie waardoor jongeren de kans krijgen om hun sociale vaardigheden te oefenen en beter of anders te gebruiken.

- **Initiatiefnemer:** Opvoedingswinkel Genk, vzw PAS
- **Doelgroep:** kinderen en jongeren (tussen 8 en 16 jaar) die in Genk wonen of naar school gaan
- **Doelstelling:** jongeren krijgen een beter zicht op hun eigen valkuilen, sterktes en relaties met anderen
- **Methode:** een begeleider gaat gedurende 4 maanden aan de slag met het kind, de opvoedingsverantwoordelijken en de school, regelmatige overlegmomenten, enkele groepsprogramma's

Voor meer informatie:

<https://opvoedingswinkel.be/pedagogische-trajecten-petra/#:~:text=ls%20bedoeld%20voor%3A%20Kinderen%20en,melden%20voor%20een%20pedagogisch%20traject.>

Geïntegreerd zorgpad pre- en postnatale zorg

Dit is een intensief partnership tussen ziekenhuizen, huisartsen, vroedvrouwenpraktijken, kraamzorgorganisaties, Kind en Gezin en vele andere partners. Van bij het begin van de zwangerschap staat een team van zorgverleners voor de ouders klaar om te zorgen voor een goede opvolging en ondersteuning van de ouders en de baby, tijdens de zwangerschap en in de kraamperiode. Het zorgpad zorgt voor goede afspraken tussen de verschillende betrokken partners.

- **Initiatiefnemer:** de Bakermat
- **Doelgroep:** aanstaande ouders en pas bevallen ouders
- **Doelstelling:** ouders krijgen een geïntegreerde opvolging en ondersteuning tijdens de zwangerschap en in de kraamperiode
- **Methode:** geïntegreerd traject

Voor meer informatie:

<https://debakermat.be/expertisecentrum/projecten/geintegreerde-pre-en-postnatale-zorg/>

Outreach via Rechtstreeks Toegankelijke Hulp

Merlijn is een multifunctioneel centrum dat kinderen van 0 tot 6 jaar met meervoudige zorgbehoeften en/of autismespectrumstoornis ondersteunt.

Merlijn biedt outreachende ondersteuning aan aan basisvoorzieningen die werken met jonge kinderen. Met hun kennis staan ze andere professionals bij met advies rond de begeleiding van jonge kinderen met een (vermoeden van) een beperking.

- **Initiatiefnemer:** Merlijn vzw
- **Doelgroep:** basisvoorzieningen jonge kinderen (kinderkribbes, kleuterscholen, diensten kinderopvang)
- **Doelstelling:** professionals nog beter ondersteunen
- **Methode:** gerichte sessies

Voor meer informatie:

<https://merlijnvzw.be/outreach-via-rth/>

BOUWSTEEN 6

Van
vroegsignalering
tot herstel

Vroegsignalering

Group Care Belgium based on Centering Pregnancy Belgium

Group Care is gebaseerd op het Centering Pregnancy model. Het is een andere benadering van zorg waarbij de medische opvolging wordt gecombineerd met gezondheidspromotie en ziektepreventie in groep en de ontwikkeling van een duurzaam sociaal netwerk.

- **Initiatiefnemer:** Group Care Belgium, maakt deel uit van vzw Together We Care
- **Doelgroep:** zwangere vrouwen en eventueel hun partners
- **Doelstelling:** zwangere vrouwen participeren actief aan hun eigen zorgproces en welzijnsontwikkeling, ze krijgen voldoende ondersteuning en ze kunnen werken aan hun persoonlijk doelen
- **Methode:** individuele medische controles en groepsgesprekken

Voor meer informatie:

<https://groupcarebelgium.be/>

&

<https://www.opgroeien.be/kennis/themas/groeien-naar-ouderschap/centering-pregnancy-group-care>

Gids voor het bieden van trauma-sensitieve zorg in de kinderopvang

Enhancing the Capacity to combat child abuse through an Integral training and Protocol for Childcare professionals (ECLIPS)

Binnen het expertisecentrum Resilient People van hogeschool UCLL werd een aanbod ontwikkeld voor het ondersteunen van professionals die werken met gezinnen of jonge kinderen (0 – 3 jaar) in het zien van en omgaan met verontrusting over de thuissituatie.

ECLIPS is een Europees onderzoeksproject dat de kinderopvang handvatten wil bieden in het opmerken van en omgaan met verontrusting over de thuissituatie. Het onderzoek werd gecoördineerd door hogeschool UCLL.

- **Initiatiefnemer:** S. Diericks, expertisecentrum Resilient People
- **Doelgroep:** professionals die beroepsmatig in contact komen met jonge kinderen (0 – 3 jaar) en gezinnen
- **Doelstelling:** bewustzijn en vaardigheden opbouwen rond het zien, bespreekbaar maken en omgaan met verontrustende signalen in de leeftijdsgroep van 0 – 3 jaar
- **Methode:** gids, bijkomend zijn er o.a. ECLIPS posters, filmpjes, artikels en publicaties

Voor meer informatie:

https://kuleuven.limo.libis.be/discovery/fulldisplay?docid=lirias3752379&context=SearchWebhook&vid=32KUL_KUL:Lirias&lang=en&adapter=WEBHOOK&tab=LIRIAS&query=any%2Ccontains%2CLIRIAS3752379&offset=0 & <https://research-expertise.ucll.be/nl/eclips>

Gezinscoaches

Gezinscoaches zijn een nabije vorm van dienst- en hulpverlening voor gezinnen. Samen met het gezin denken ze na over de opvoeding en het samenleven als gezin met aandacht voor alle domeinen van het gezinsleven. Het gezin bepaalt zelf waar ze aan wil werken. Soms ondersteunt een opgeleide ervaringsdeskundige in sociale uitsluiting en armoede de gezinscoach en bouwt mee een brug tussen het gezin en de hulpverlener.

- **Initiatiefnemer:** 1 gezin 1 plan, lokale besturen
- **Doelgroep:** kinderen, jongeren of ouders in kwetsbare situaties
- **Doelstelling:** het gezin groeit dichterbij elkaar toe en de onderlinge relaties worden versterkt
- **Methode:** coaching aan huis, vertrekken vanuit de eigen krachten

Voor meer informatie:

<https://www.1gezin1planaanzet.be/nl/voor-gezinnen/gezinscoach>

&

<https://www.vind-een-coach.be/zoeken/2800-mechelen/gezinscoach-gezinscoaching.html>

SPARK36

Signaleren van Problemen en Analyseren van Risico bij (opvoeden en ontwikkeling van) Kinderen

SPARK heeft als doel de zorgbehoeften van ouder(s) van het jonge kind in kaart te brengen om vroegsignalering van ontwikkelingsproblemen mogelijk te maken. De SPARK-methode ondersteunt verpleegkundigen bij het voeren van gesprekken over de opgroeisituatie van het jonge kind.

- **Initiatiefnemer:** Vlaamse Wetenschappelijke Vereniging voor Jeugdgezondheidszorg
- **Doelgroep:** ouders en CLB-jeugdverpleegkundigen
- **Doelstelling:** een haalbaar, valide en betrouwbaar instrument implementeren in de dagelijkse CLB-praktijk
- **Methode:** gespreksstructuur die de unieke situatie per gezin in kaart brengt en de basis vormt voor verdere opvolging

Voor meer informatie:

<https://www.vwvj.be/nl/spark36-project>

1712

Een professionele hulplijn voor vragen over geweld, misbruik en kindermishandeling.

- **Initiatiefnemer:** samenwerking tussen CAW en de Vertrouwenscentra Kindermishandeling
- **Doelgroep:** voor elke burger met een vraag over (lichamelijk, psychisch en emotioneel) geweld, misbruik en kindermishandeling
- **Doelstelling:** mensen die met vragen worstelen een luisterend oor bieden, adviseren en verwijzen naar bijkomende hulplijnen
- **Methode:** telefonische en online hulp

Voor meer informatie:

<https://1712.be/nl>

Kindreflex

Dit instrument stimuleert hulpverleners die werken met volwassenen, om met hun cliënten een gesprek te voeren over het thema ouderschap. Ouders krijgen de kans om in alle vrijheid over de kinderen en hun bezorgdheden te praten. Daarnaast helpt de Kindreflex de hulpverleners verontrustende gezinssituaties te detecteren en de veiligheid zo snel mogelijk te herstellen.

- **Initiatiefnemer:** Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling vzw
- **Doelgroep:** hulpverleners die werken met volwassen cliënten (geestelijke gezondheidszorg, ziekenhuizen, justitiehuisen, CAW's)
- **Doelstelling:** ouders bijstaan en ondersteunen in het ouderschap
- **Methode:** instrument bestaande uit 6 stappen om een gesprek te voeren

Voor meer informatie:

<https://kindreflex.be/over-de-kindreflex/>

Vorming rond preventie kindermishandeling van consultatiebureau-artsen

Consultatiebureau-artsen worden opgeleid om kindermishandeling te herkennen bij kinderen tot 2,5 jaar. Ze beschikken hiervoor over een 'stappenplan voor het omgaan met verontrustende opvoedingssituaties/ signalen van (mogelijke) kindermishandeling'. Belangrijk hierbij is dat de arts via casusbesprekingen een beroep kan doen op collega's uit het team zoals de psychopedagoog, verpleegkundige, maatschappelijk werker en gezinsondersteuner. Ook extern advies kan betrokken worden.

Consultatiebureau-artsen worden ook opgeleid om de ouder-kindrelatie te observeren bijvoorbeeld tijdens het vaccineren en het uitvoeren van het ontwikkelingsonderzoek Van Wiechen. Het (mentaal) welzijn van de ouder wordt expliciet bevraagd. Op het consult van 4 weken geeft de arts informatie over het Shaken Infant Syndrome (SIS).

- **Initiatiefnemer:** Kind & Gezin
- **Doelgroep:** consultatiebureau-artsen
- **Doelstelling:** vroegtijdig herkennen van kindermishandeling en de ouder-kindrelatie verbeteren
- **Methode:** een stappenplan dat kan bestaan uit volgende delen: signalen in kaart brengen, overleg met collega's en/ of advies vragen, gesprek met de ouder, grondige bespreking met expert, beslissen over hulp/melden, opvolgen en bijsturen

Voor meer informatie:

<https://www.kindengezin.be/nl/professionelen/sector/consultatiebureau-arts/vorming-en-onderzoek>

Kookos

Ongewone start bij geboorte

Wanneer een kind prematuur geboren is of op de dienst neonatologie heeft gelegen, kan er onzekerheid optreden bij het vooruitzicht het kindje mee naar huis te nemen. De begeleiders van het Kookos team bieden Kortdurende Ondersteuning aan Ouders van een Kind met een Ongewone Start.

- **Initiatiefnemer:** Resonsans vzw
- **Doelgroep:** ouders waarvan het kindje prematuur geboren is of op de dienst neonatologie heeft gelegen
- **Doelstelling:** ouders ondersteunen tijdens een onzekere periode
- **Methode:** een begeleiding van maximaal 1 jaar die reeds start in het ziekenhuis

Voor meer informatie:

<https://resonsansvzw.be/begeleiding-0-tot-21-jaar/prematuren/>

Start West-Vlaanderen

Ouders met kinderen met een (vermoeden van) beperking hebben veel vragen. Start West-Vlaanderen gaat samen met ouders op zoek naar een antwoord op de vragen en verleent advies. Er wordt gekozen uit een begeleidingspakket van opvoedingsadvies, ontwikkelingsstimulatie, communicatie, inclusief onderwijs etc.

- **Initiatiefnemer:** Start West-Vlaanderen
- **Doelgroep:** ouders van een kind met een beperking
- **Doelstelling:** beter inspelen op de ontwikkeling van een kind met een beperking
- **Methode:** begeleidingspakket met o.a. opvoedingsadvies, ontwikkelingsstimulatie, communicatie, inclusief onderwijs etc.

Voor meer informatie:

<https://www.startwestvlaanderen.be/ons-aanbod/kinderen>

Hulpverlening, zo vroeg en zo nabij mogelijk

Aanspreekpunt integriteit (API)

Sinds 2018 dient elke erkende jeugdwerkorganisatie een aanspreekpunt integriteit (API) aan te stellen. Bovendien moet dit API tegen eind 2019 een opleiding gevolgd hebben. Deze API is de persoon die men kan contacteren als er sprake is van een integriteitsschending binnen een jeugdorganisatie. De Ambrassade geeft vormingen aan de API's waarin ze een toolbox krijgen waarmee ze aan de slag kunnen gaan. Hiervoor baseren ze zich op de preventiedriehoek. Tot slot zorgen ze ervoor dat je de juiste partners leert kennen om op maat van de eigen organisatie aan de slag te kunnen gaan.

- **Initiatiefnemer:** De Ambrassade, in samenwerking met Pimento en Tumult
- **Doelgroep:** elke nieuwe API of API die nood heeft aan een opfrissing en jeugdwerkers die aan de slag willen gaan met de integriteit van jongeren
- **Doelstelling:** API's voorzien van de nodige tools en kennis om hun integriteitsbeleid op maat van de organisatie te ontwikkelen en te implementeren
- **Methode:** 2-daagse vorming

Voor meer informatie:

<https://ambrassade.be/nl/kennis/artikel/aanspreekpunt-integriteit>

&

<https://ambrassade.be/nl/kalender/aan-de-slag-met-api-s-mrt-2021>

Vorming huiselijk geweld

Patiënten brengen huiselijk geweld zelden zelf ter sprake. De omgeving van gezinnen waar huiselijk geweld optreedt merkt de signalen niet altijd op. Wanneer signalen van geweld toch opgemerkt worden is er vaak handelingsverlegenheid bij de omgeving en bij professionals. De huisarts bevindt zich in een sleutelpositie om huiselijk geweld te identificeren en de samenwerking met andere hulpverlening op te zetten. Samen met diverse partners organiseert Domus Medica diverse vormingen en biedt het praktijkondersteuning aan.

- **Initiatiefnemer:** Domus Medica
- **Doelgroep:** huisartsen
- **Doelstelling:** identificeren van en handelen bij huiselijk geweld
- **Methode:** online modules, pakketten en praktijkondersteuning

Voor meer informatie:

<https://www.domusmedica.be/richtlijnen/themadossiers/themadossier-huiselijk-geweld>

CAVAsa

Het project #CAVAsa is een samenwerkingsverband waarbij huisapothekers mensen met psychosociale hulpvragen vlotter kunnen helpen. Dit kan o.a. gaan over depressieve klachten, een ingrijpende gebeurtenis verwerken en stress. De huisapothekers informeert patiënten over de werking van het CAW en indien gewenst kan de huisapotheker de patiënten aanmelden bij het CAW.

- **Initiatiefnemer:** CAW en Vlaams Apothekers Netwerk (VAN)
- **Doelgroep:** huisapothekers en patiënten
- **Doelstelling:** mensen met psychosociale hulpvragen vlotter verder helpen
- **Methode:** informatie verlenen

Voor meer informatie:

<https://www.cavasa.be/>

Outreachend consult door Ondersteuningscentra Jeugdzorg (OCJ)

Hulpverleners die in hun werksituatie geconfronteerd worden met een verontrustende opvoedingssituatie en vragen hebben over de aanpak kunnen contact opnemen met het consultteam van de ondersteuningscentra jeugdzorg. Een outreachend consult is een uitbreiding op het telefonisch consult en betekent dat twee consultgevers ter plaatse komen. Een hulpverlener kan hierop een beroep doen als hij vastloopt bij een concrete case waarin reflectie omtrent de verontrusting noodzakelijk is.

- **Initiatiefnemer:** Agentschap Opgroeien, Jeugdhulp
- **Doelgroep:** hulpverleners
- **Doelstelling:** het brengt reflectie en verdieping bij de hulpverleners omtrent de verontrusting, het opent nieuwe perspectieven, het draagt bij tot de creatie van gedeelde verantwoordelijkheid en partnerschap
- **Methode:** consultgevers komen ter plaatse bij de hulpverlener

Voor meer informatie:

https://www.jeugdhulp.be/sites/default/files/publications/outreachend_consult_folder.pdf

---

Adviesverlening Vertrouwenscentra Kindermishandeling

Hulpverleners die in hun werksituatie geconfronteerd worden met (een vermoeden van) kindermishandeling, kunnen bij de vertrouwenscentra terecht voor advies, consult en coaching. De thematiek wordt anoniem besproken en er wordt samen gezocht naar mogelijkheden. De hulpverlener blijft de zorgverantwoordelijkheid dragen.

- **Initiatiefnemer:** Vertrouwenscentrum Kindermishandeling
- **Doelgroep:** situaties waarbij een vermoeden of een risico van kindermishandeling is
- **Doelstelling:** gepaste oplossingen vinden en verdere hulpverlening introduceren
- **Methode:** een traject opstarten met alle betrokken hulpverlening over diagnostiek, verdere hulpverleningstappen en/of gesprekken met ouders en kinderen

Voor meer informatie:

<https://www.vertrouwenscentrum-kindermishandeling.be/voor-hulpverleners/>

Amber-Voorzorg

Dit zijn intensieve huisbezoek programma's voor zeer kwetsbare zwangere vrouwen en gezinnen met heel jonge kinderen die te maken hebben met een opeenstapeling van problemen. Zij krijgen ondersteuning van een gespecialiseerde verpleegkundige die ondersteuning biedt bij de zwangerschap, het ouderschap, verzorging en opvoeding, gezondheid, levensontwikkeling en bij het krijgen van betere toegang tot hulp.

- **Initiatiefnemer:** Nederlands Centrum Jeugdgezondheid / CKG De Schommel
- **Doelgroep:** kwetsbare zwangere vrouwen en gezinnen met heel jonge kinderen
- **Doelstelling:** verbetering van het zwangerschaps- en geboorteproces voor moeder en kind, de gezondheid en de ontwikkeling van het kind verbeteren, de persoonlijke ontwikkeling van de moeder en haar mogelijkheden voor opleiding en werk verbeteren
- **Methode:** huisbezoeken en gerichte ondersteuning op maat

Voor meer informatie:

https://expoo.be/sites/default/files/2022-06/draaiboek_amber.pdf"draaiboek_amber.pdf (expoo.be)

&

<https://www.ncj.nl/onderwerp/voorzorg/>

Signs of Safety, Veilig Thuis

Het model van Signs of Safety wil veiligheid creëren bij gezinnen waar kindermishandeling werd gesignaleerd of wordt vermoed. De veiligheid komt er doordat ouders en hun sociaal en professioneel netwerk samen tot een plan komen. Dit moet leiden tot een veilige situatie, ook als de bedreigingen die er waren voor de kinderen, blijven aanhouden.

- **Initiatiefnemer:** ontwikkeld door Andrew Turnell en Steve Edwards
- **Doelgroep:** gezinnen waar kindermishandeling gesignaleerd werd of wordt vermoed
- **Doelstelling:** installeren van veiligheid voor kinderen in het gezin
- **Methode:** instrumenten zoals een genogram en een veiligheidscirkel om de professional te ondersteunen

Voor meer informatie:

<https://www.expoo.be/themas/pedagogische-visies-en-modellen/signs-of-safety>

Zorggarantie jonge kind

Met zorggarantie bij (dreigende) uithuisplaatsing van een jong kind wordt in de meest precare situaties de kansrijke vroege ontwikkeling maximaal ondersteund. Het gaat om samenwerking tussen dienst- en hulpverleners om zo maximaal mogelijk uithuisplaatsing te voorkomen.

- **Initiatiefnemer:** Agentschap Opgroeien
- **Doelgroep:** ongeboren en heel jonge kinderen (van -9 maanden tot 3 jaar) die zich in erg precare situaties bevinden en bij wie er sprake is van dreigende uithuisplaatsing
- **Doelstelling:** kwaliteitsvolle en duurzame oplossingen voor het kind
- **Methode:** via een partnerschap met alle betrokken actoren inzetten op het informeel netwerk van het kind

Voor meer informatie:

<https://www.opgroeien.be/over-opgroeien/projecten/zorggarantie-jonge-kind#:~:text=Zorggarantie%20jonge%20kind%20is%20bedoeld,sprake%20is%20van%20dreigende%20uithuisplaatsing.>

Miriam-projecten

Het MIRIAM-programma richt zich tot alleenstaande moeders in armoede. Het project gaat uit van een holistische aanpak waarbij gefocust wordt op de verschillende levensdomeinen van het doelpubliek.

- **Initiatiefnemer:** POD Maatschappelijke Integratie
- **Doelgroep:** alleenstaande moeders
- **Doelstelling:** het sociaal isolement en de onzekerheden bij alleenstaande moeders in moeilijkheden doorbreken
- **Methode:** samen met casemanagers werken maatschappelijk werkers met de alleenstaande moeders

Voor meer informatie:

<https://www.mi-is.be/nl/miriam>

Gespecialiseerde hulpverleningspraktijken

Multisysteemtherapie (MST)

Dit is een intensieve gezinsbegeleiding in de thuissituatie. De begeleiding richt zich op het verminderen van de ernstige gedragsproblemen van de jongere en versterkt de probleemoplossende vaardigheden van het gezin, de opvoedvaardigheden van de opvoeders en het sociale netwerk. Op die manier vergoot de veerkracht van het gezin en is het gezin beter in staat de problemen zelf op een duurzame manier op te lossen.

- **Initiatiefnemer:** de theorie werd ontwikkeld door S. Henggeler
- **Doelgroep:** gezinnen met jongeren van 10 tot 19 jaar die ernstige gedragsproblemen vertonen
- **Doelstelling:** het voorkomen of verkorten van het uithuisplaatsen van de jongere
- **Methode:** intensieve gezinsbegeleiding van gemiddeld 4 tot 5 maanden waarbij een gezin 24/7 een begeleider ter beschikking heeft

Voor meer informatie:

<https://www.opgroeien.be/kennis/databank-kwaliteitsvolle-praktijken/multisysteemtherapie-mst>

Lighthouse parenting

Dit programma is ontwikkeld om het vermogen van ouders te vergroten om nieuwsgierig te zijn naar de innerlijke wereld van hun kind, hun kinderen helder te begrijpen, misverstanden in de relatie met hun kind te begrijpen en schadelijke reacties op die momenten van misverstanden te remmen en zo de relatie te herstellen wanneer deze beschadigd is.

- **Initiatiefnemer:** G. Bryne, M. Slead, N. Midgley, R. P. P. Fearon, C. Mein, A. Bateman, P. Fonagy
- **Doelgroep:** gezinnen waar kinderen het risico lopen mishandeld te worden. Moeilijk bereikbare ouders, die doorgaans geen baat hebben bij opvoedingsprogramma's
- **Doelstelling:** het voorkomen van kindermishandeling door het bevorderen van sensitief ouderschap bij ouders
- **Methode:** vorming en online tools

Voor meer informatie:

<http://lighthouseparenting.net/>

Middle Childhood Attachment Based Family Therapy (ABFT)

Dit is een kortdurende systeemtherapeutische interventie waarin jongeren en hun ouders een verbindend traject doorlopen om samen sterker te staan in het omgaan met uitdagingen en problemen.

- **Initiatiefnemer:** KULeuven, L. V. Vlierberghe, G. Diamond, G. Bosmans
- **Doelgroep:** het gezin
- **Doelstelling:** de banden tussen familieleden zijn sterk en stress in de thuisomgeving krijgt minder kans om de bovenhand te nemen
- **Methode:** opleidingstraject met o.a. webinars, introductieworkshops en een intervisie-supervisie aanbod

Voor meer informatie:

<https://ppw.kuleuven.be/ppwcontinuo/aanbod/abft>

&

<https://ppw.kuleuven.be/abft/watisabft>

Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR)-therapie

Dit is een therapie voor mensen die last blijven ervaren van de gevolgen van een schokkende ervaring. Het is bekend als de oogbewegingstherapie en het is een therapeutische methode die verder gaat dan het bieden van inzichten. Zowel gevoelens als lichaamssensaties worden actief betrokken in de therapie waardoor een diepere heling mogelijk wordt.

- **Initiatiefnemer:** het werd voor het eerst beschreven door Dr. Francine. Shapiro
- **Doelgroep:** jonge kinderen en jongeren, volwassenen en ouderen
- **Doelstelling:** de klachten en de effecten van schokkende gebeurtenissen verminderen
- **Methode:** het is een specifieke methode die begrepen kan worden binnen een ruimer theoretisch model, namelijk Adaptive Information Processing (AIP)

Voor meer informatie:

<https://emdr-belgium.be/informatie-over-emdr/>

Neurosequential Model of Therapeutics (NMT)

Dit model is een ontwikkelingsgevoelige, biologische respectvolle benadering om te werken met kinderen, jongeren en volwassenen die vroege tegenspoed, trauma en verwaarlozing hebben meegemaakt. Verschillende principes van neurologische ontwikkeling worden hier geïntegreerd in een holistische benadering van een kind en zijn context.

- **Initiatiefnemer:** Bruce D. Perry
- **Doelgroep:** professionals die werken met kinderen, jong volwassenen en volwassenen die trauma meemaakten
- **Doelstelling:** een beter begrip over wat er in het verleden gebeurd is
- **Methode:** het is een benadering van klinisch werk dat verschillende kernprincipes van neurologische ontwikkeling integreert in een holistische benadering van het kind, het gezin en hun bredere gemeenschap

Voor meer informatie:

<https://www.neurosequential.com/nmt>
&
<https://sussexpsychology.co.uk/neurosequential-model-therapeutics/#:~:text=The%20Neurosequential%20Model%20of%20Therapeutics%20is%20a%20developmentally%20sensitive%2C%20biologically,early%20adversity%2C%20trauma%20and%20neglect> & <https://www.neurosequential.com/>

Intensieve ondersteuning kwetsbaar en jong (aanstaand) ouderschap

Centra voor integrale gezinszorg bieden opvang voor aanstaande ouders of ouders met heel jonge kinderen aan. Tijdens de begeleiding ondersteunen ze het ouderschap: de gezondheid en het welbevinden van het gezin, een goede woon- en leefomgeving, de emotionele bescherming van de gezinsleden en een veilige hechting tussen ouder en kind.

- **Initiatiefnemer:** Centrum voor Integrale Gezinszorg
- **Doelgroep:** (toekomstige) ouders tot wanneer het kindje 2,5 jaar is, één van de ouders is bij aanmelding jonger dan 25 jaar
- **Doelstelling:** begeleiding op verschillende levensdomeinen zoals praktisch, administratief en pedagogisch
- **Methode:** de veiligheid, integriteit, emotioneel welbevinden en de ontwikkelingskansen van het jonge kind versterken

Voor meer informatie:

<https://www.cigvlaanderen.org/>

&

<https://www.wissel.be/afdelingen/de-shelter>

Espero

Intensieve begeleiding op maat van jongeren met ernstige psychosociale moeilijkheden, met aandacht voor traumabegeleiding

In deze begeleiding worden gezinnen en jongeren waar het samenleven moeilijk loopt intensief ondersteund. Het gaat om een mix-op-maat van verblijf in een leefgroep, individuele therapie en gezinswerking. De methode wordt aangepast aan de noden van de gezinnen en jongeren.

- **Initiatiefnemer:** OBC Espero
- **Doelgroep:** gezinnen en jongeren waarbij het samenleven even moeilijk loopt
- **Doelstelling:** gezinnen en jongeren begeleiding en ondersteuning bieden
- **Methode:** mix-op-maat van verblijf in een leefgroep, individuele therapie en gezinswerking

Voor meer informatie:

<http://www.obc-espero.be/>

Moeder- en Kind eenheden

Moeder en kind eenheden zijn behandel- en expertisecentra voor zwangere vrouwen en jonge moeders die te kampen hebben met psychische moeilijkheden voor en na de bevalling. De behandeling richt zich enerzijds op de psychiatrische problematiek van de moeder, en anderzijds op het handhaven of verbeteren van de band tussen moeder en baby. Verder is er oog voor de ontwikkeling van de baby en het uitbouwen van een ondersteunende context voor het jonge gezin.

- **Initiatiefnemer:** Verschillende organisaties, bijvoorbeeld Karus, Bethanië-Emmaüs
- **Doelgroep:** zwangere vrouwen en jonge moeders
- **Doelstelling:** ontwikkeling van de relatie met het kind na de bevalling
- **Methode:** thuisbehandeling, dagbehandeling, opname

Voor meer informatie:

<https://www.moederbaby.be/>

&

<https://www.karus.be/ons-aanbod/zorgprogrammas/moeder-en-baby>

BOUWSTEEN 7

Samen lerend doen wat werkt

Databank kwaliteitsvolle praktijken

Het Agentschap Opgroeien wil kennis en inzichten over kwaliteitsvolle en onderbouwde werkwijzen om kinderen en gezinnen te ondersteunen en te begeleiden bij elkaar brengen en nuttig maken voor professionals en het beleid. Deze databank biedt een overzicht van kwaliteitsvolle praktijken uit Vlaanderen en Brussel van en voor professionals die werkzaam zijn binnen het jeugd- en gezinsbeleid.

- **Initiatiefnemer:** Agentschap Opgroeien
- **Doelgroep:** voor professionals, van preventie tot hulpverlening, binnen het jeugd- en gezinsbeleid
- **Doelstelling:** een kansrijk opgroeien voor alle kinderen en jongen en hun gezinnen in Vlaanderen en Brussel
- **Methode:** online databank in ontwikkeling

Voor meer informatie:

<https://www.opgroeien.be/kennis/databank-kwaliteitsvolle-praktijken>

---

www.preventiemethodieken.be

Dit is een databank met alle onderbouwde preventiemethodieken die gebruikt worden binnen het Vlaams preventiebeleid, met zoekfilters voor thema's (middelengebruik, geestelijke gezondheidsbevordering, ...) en settings (gezin, onderwijs, ...).

- **Initiatiefnemer:** Departement Zorg
- **Doelgroep:** brede publiek en alle partners onderwijs, welzijn, werk, vrije tijd....
- **Doelstelling:** een gezondere samenleving
- **Methode:** online databank

Voor meer informatie:

<https://www.preventiemethodieken.be/>

Methodieken van Gezond Leven rond mentaal welzijn

Via de website van Gezond Leven vind je heel wat informatie, materialen, vormingsmogelijkheden rond mentaal welzijn en geestelijke gezondheidsbevordering.

- **Initiatiefnemer:** Vlaams Instituut Gezond Leven
- **Doelgroep:** iedereen
- **Doelstelling:** bevorderen van mentaal welzijn en geestelijke gezondheid
- **Methode:** informatie- en kennisdeling, vorming

Voor meer informatie:

<https://www.gezondleven.be/themas/mentaal-welbevinden>

Netwerken en regionale samenwerking

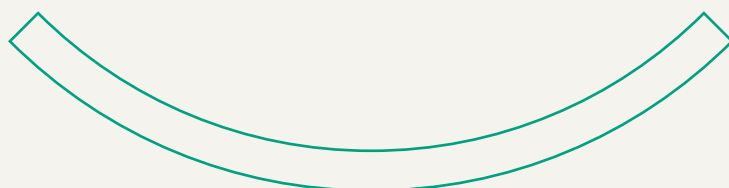
Netwerkend leren en ontwikkelen

Een lerend netwerk voor alle partners rond zorg, welzijn, onderwijs, overheid en andere stakeholders die samen vorm geven aan de dienst- en hulpverlening binnen regio Utrecht. Door gezamenlijk het gesprek aan te gaan over de kennis en competenties van werknemers is er een beter zicht op de behoefte aan opleiding en ontwikkeling. Deze verzamelde inzichten moeten ook leiden tot een betere opleiding van (aankomend) zorgprofessionals en een betere aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt.

- **Initiatiefnemer:** Utrechtzorg - arbeidsmarktorganisatie
- **Doelgroep:** partners van zorg en welzijn, onderwijs, overheid en andere stakeholders
- **Doelstelling:** Zorgprofessionals worden beter opgeleid en er is een betere aansluiting tussen onderwijs en de arbeidsmarkt
- **Methode:** lerend netwerk

Voor meer informatie:

<https://utrechtzorg.net/diensten/netwerken/netwerk-leren-en-werken>

Infant referenten

Referenten 'Jonge kind' binnen het programma Crosslink van de GGZ-netwerken ondersteunen en faciliteren per provincie allerlei initiatieven die met jonge kinderen en hun ouders aan de slag gaan. Door letterlijk de deur te openen voor elkaar, willen de diensten stimuleren om elkaar te leren kennen en expertise te delen.

- **Initiatiefnemer:** Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) netwerken
- **Doelgroep:** alle initiatieven die met jonge kinderen en hun ouders werken
- **Doelstelling:** kennis vergroten, drempels bij doorverwijzing verlagen en samenwerking verlagen
- **Methode:** provinciale werkgroepen, casusoverleg, studiedagen, consult en advies

Voor meer informatie:

<https://www.waimh-vlaanderen.be/nl/interessante-links>

BOUWSTEEN 8

Versterk medewerkers en organisaties

Gids voor het ontwikkelen van traumasensitieve organisaties

Het is belangrijk dat organisaties die zorgen voor en werken met kinderen en jongeren in de residentiële jeugdhulpverlening, trauma herkennen, hierop inspelen en hulp bieden. Hiertoe dient een organisatie traumasensitief te worden en te werken. Een manier om dit te bereiken is via een proces dat organisatieontwikkeling wordt genoemd. Dit betekent dat er stappen worden ondernemen om het beleid, de strategieën en de processen positief te veranderen om de capaciteit, werkwijze en doeltreffendheid van de organisatie te verbeteren. Traumasensitieve praktijken dienen geïntegreerd te worden in systemen, beleidslijnen en procedures zodat ze een standaard werkwijze worden.

- **Initiatiefnemer:** SOS Kinderdorpen Internationaal
- **Doelgroep:** organisaties die actief zijn in de jeugdhulp
- **Doelstelling:** traumasensitieve organisaties ontwikkelen
- **Methode:** een praktische gids

Voor meer informatie:

<https://www.sos-kinderdorpen.be/files/nl-organisational-development-web-6272472edb19d.pdf>

Grenswijs

Maak beleid rond integriteit en betrek je team

Dit is een tool die je helpt om een beleid op te stellen rond psychische, emotionele en lichamelijke integriteit.

- **Initiatiefnemer:** Sensoa, Icoba en Pimento
- **Doelgroep:** breed scala aan organisaties
- **Doelstelling:** in de organisatie is er een beleid dat afgestemd is rond psychische, emotionele en lichamelijke integriteit
- **Methode:** tool die je begeleidt bij het uitschrijven van je beleid

Voor meer informatie:

<https://www.grenswijs.be/>

Sidekick Academy

Sidekick Academy is een online platform dat leerkrachten tools en opleidingen aanbiedt om leerlingen mentaal te ondersteunen of hen een duw in de juiste richting te geven. Tal van topics die leerkrachten dagelijks op hun bord krijgen komen aan bod, zoals pestgedrag op school, jongeren die angst ervaren door de oorlog en Covid-19.

- **Initiatiefnemer:** DPG Media
- **Doelgroep:** leerlingen op school
- **Doelstelling:** ondersteunen van leerkrachten in het bevorderen van het mentaal welzijn van de leerlingen
- **Methode:** onlineplatform

Voor meer informatie:

<https://www.dpgmediagroup.com/nl-BE/officiële-start-rode-neuzen-academy>

